

**EKONOMSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE U SPLITU**

ZAVRŠNI RAD

**UTJECAJ REVALORIZACIJE NA FINANCIJSKE
POKAZATELJE LISTANIH HOTELSKIH
PODUZEĆA U RH**

Mentor:
doc. dr. sc. Slavko Šodan

Student:
Karlo Barić

Split, kolovoz 2016.

Sadržaj:

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Cilj rada	1
1.3. Metode rada	2
1.4. Struktura rada	2
2. VAŽNOST HOTLIJERSTVA U HRVATSKOJ	4
3. REGULATIVNI OKVIR FINACIJSKOGA IZVJEŠTAVANJA U RH	8
3.1. Zakon o računovodstvu	8
3.2. Računovodstveni standardi	10
3.3. Temeljni financijski izvještaji	11
3.3.1. Bilanca	12
3.3.2. Račun dobiti i gubitka	13
3.3.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti	13
3.3.4. Izvještaj o novčanim tijekovima	14
3.3.5. Izvještaj o promjenama kapitala	15
3.3.6. Bilješke uz financijske izvještaje	16
3.4. Godišnje izvješće	16
4. RAČUNOVODSTVENO MJERENJE BILANČNIH POZICIJA	18
4.1. Mjerenje fer vrijednosti	21
4.1.1. Glavno ili najpovoljnije tržište	22
4.1.2. Maksimalna i najbolja moguća uporaba	22
4.1.3. Tehnike vrednovanja	23
4.1.4. Objavljivanje po hijerarhiji fer vrijednosti	23
4.2. Materijalna imovina	24
4.2.1. Nekretnine, postrojenja i oprema	25
4.2.2. Ulaganje u nekretnine	29
4.3. Nematerijalna imovina	30
4.4. Financijska imovina	32
5. INSTRUMENTI PROCJENE USPJEŠNOSTI POSLOVANJA	37
5.1. Pojam i značenje procjene uspješnosti poslovanja	37
5.2. Pokazatelji analize financijskih izvještaja	37

5.2.1. Pokazatelji likvidnosti.....	39
5.2.2. Pokazatelji zaduženosti	40
5.2.3. Pokazatelji aktivnosti	42
5.2.4. Pokazatelji ekonomičnosti	43
5.2.5. Pokazatelji profitabilnosti	44
5.3. Sinteza utjecaja revalorizacije na formule za izračun pokazatelja	45
6. UTJECAJ REVALORIZACIJE NA FINACIJSKE POKAZATELJE LISTANIH HOTELSKIH PODUZEĆA U HRVATSKOJ U 2014. GODINI.....	47
6.1. Analiza utjecaja revalorizacije na pokazatelje likvidnosti	48
6.2. Analiza utjecaja revalorizacije na pokazatelje zaduženosti.....	51
6.3. Analiza utjecaja revalorizacije na pokazatelje aktivnosti.....	54
6.4. Analiza utjecaja revalorizacije na pokazatelje profitabilnosti	57
7. ZAKLJUČAK	60
8. LITERATURA.....	61
POPIS TABLICA.....	63
SAŽETAK.....	64
SUMMARY	64

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Poznato je da bi menadžment trebao koristiti različite računovodstvene politike u cilju što realnijega prikazivanja financijskoga položaja i uspješnosti poslovanja. Međutim, samim time što postoji alternativni izbor između različitih metoda mjerenja u okviru provedbe računovodstvenih politika, postoji i mogućnost izbora one koja više odgovara preferencijama ili motivima menadžmenta. Metoda revalorizacije može posebno utjecati na pojedine pozicije bilance i računa dobiti i gubitka, te posljedično na taj način utjecati na financijske pokazatelje. Korisnici financijskih izvještaja često interpretiraju iste na temelju financijskih pokazatelja i pomažu im u donošenju važnih investicijskih odluka. Primjerice, financijske institucije procjenjuju kreditnu sposobnost kompanija i odobravaju kredite na bazi financijskih pokazatelja, menadžment uspoređuje uspjeh kompanije s konkurencijom, itd. Nadalje, kako metoda revalorizacije utječe na neke financijske pokazatelje, postoji mogućnost da se poremeti financijska pozicija pojedinih poduzeća na tržištu.

Na temelju navedenoga, javlja se potreba za ispravljanjem financijskih pokazatelja u cilju realnijega prikazivanja financijskoga položaja i otkrivanja mogućih „poremećaja“ u rangiranju kompanija. Stoga se, kao problem istraživanja ovoga rada, postavlja utjecaj metode revalorizacije kao računovodstvene politike na financijske pokazatelje listanih hotelskih poduzeća u Hrvatskoj.

Kao predmet istraživanja uzeto je 25 listanih hotelskih poduzeća u Hrvatskoj u 2014. godini. Izabrani su prvenstveno zbog idealne strukture bilance za provedbu obrazloženoga problema istraživanja te izuzetne važnosti za hrvatski turizam i gospodarstvo u cjelini.

1.2. Cilj rada

Cilj ovoga rada je napraviti procjenu utjecaja metode revalorizacije na financijske pokazatelje listanih hotelskih poduzeća u Hrvatskoj na temelju financijskih izvještaja iz 2014. godine. Na temelju provedene analize donijet će se zaključak o utjecaju same revalorizacije na financijske pokazatelje i posljedičnom utjecaju na rangiranje hotelskih poduzeća.

1.3. Metode rada

Ovaj rad se temelji na deduktivnom pristupu istraživanja s obzirom na prirodu problema i mogućnosti definiranja početnoga teorijskog okvira. Deduktivnom logikom razvijaju se teorijske tvrdnje te ih se potom empirijski provjerava. Deduktivni pristup se primarno oslanja na prikupljanje kvantitativnih podataka iz kojih proizlazi potreba objašnjenja uzročnih odnosa među varijablama. Ovom metodologijom omogućava se sažimanje velikoga broja podatka i stvaranje informacija kojima se omogućuje komparacija među različitim pozicijama. Kvantitativnim metodama pruža se i veći stupanj objektivnosti i točnosti rezultata.

U ovom radu korišteni su sekundarni podaci koji su prethodno stvoreni za neke druge svrhe. Prikupljeni su brojni kvalitativni i kvantitativni podaci, od financijskih izvještaja do članaka u stručnim časopisima dostupnih na internetu. U teorijskom dijelu rada korištene su opće znanstveno-istraživačke metode poput deskripcije, klasifikacije i kompilacije. Kompilacija je korištena kao rezultat korištenja i parafraziranja više različitih izvora. U empirijskom dijelu istraživanja korištene su metode komparacije i klasifikacije, prvenstveno zbog provedbe analize na temelju pokazatelja te utvrđivanju razlika s korigiranim pokazateljima. Korišten je i Microsoft Office Excel za tablično i grafičko prikazivanje.

1.4. Struktura rada

Rad se sastoji od šest dijelova:

U uvodu se definira problem i predmet istraživanja, navedeni su ciljevi rada, pojašnjene su metode rada i dan je kratak pregled rada.

U drugom poglavlju naglašava se važnost hotelijerstva u Hrvatskoj. Obrazlaže se važnost turističkoga sektora, njegove karakteristike, zaposlenost u turizmu, prihodi od turizma i orijentacija na inozemne turiste. Nadalje, ukazuje se na važnost djelatnosti hotelijerstva prikazivanjem velikoga udjela u ukupnim noćenjima i prikazivanjem jakosti hotelskih poduzeća.

U trećem poglavlju se klasificira i ukratko definira temeljni regulativni okvir financijskoga izvještavanja u Hrvatskoj. Definira se Zakon o računovodstvu, Međunarodni standardi financijskoga izvještavanja/Međunarodni računovodstveni standardi i Hrvatski standardi financijskoga izvještavanja. Obrazlažu se i temeljni financijski izvještaji kao najvažniji izvor podataka ovoga rada.

U četvrtom poglavlju definira se računovodstveno mjerenje bilančnih pozicija. Definiraju se metode vrednovanja, fer vrijednost, klasifikacija te početno i naknadno vrednovanje dugotrajne materijalne, nematerijalne i financijske imovine i efekti promjena, primarno na temelju Međunarodnih računovodstvenih standarda.

U petom poglavlju navedene su metode i tehnike kojima se provodi procjena uspješnosti poslovanja. Definiraju se pokazatelji sigurnosti i uspješnosti te njihova interpretacija. Provedena je korekcija pojedinih pokazatelja za iznos revalorizacijske rezerve te se navode učinci i potreba za provođenjem takvih korekcija.

U šestom poglavlju se, na uzorku od 25 listanih hotelskih poduzeća u Hrvatskoj, utvrđuje utjecaj revalorizacije na temelju komparacije klasičnih financijskih pokazatelja s korigiranim financijskim pokazateljima. Nadalje, usporedbom klasičnih pokazatelja s korigiranim, razmatra se rangiranje kompanija po svakoj skupini pokazatelja.

U zadnjem dijelu donesen je zaključak u kojem su iznesene glavne spoznaje i rezultati do kojih se došlo temeljem istraživanja, navedena je literatura te je dan sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. VAŽNOST HOTLIJERSTVA U HRVATSKOJ

Hotelijerstvo je danas jedno od vodećih djelatnosti u svijetu i kao najzastupljeniji smještajni oblik ponude čini najvažniji segment svjetskoga turizma. Sektor turizma u Hrvatskoj zapošljava u prosjeku oko 6% od ukupnoga broja zaposlenih već dugi niz godina. Spori rast zaposlenih posljedica je pada zaposlenosti u razdoblju krize. Danas zaposlenost u turizmu prelazi 6,3% od ukupnoga broja zaposlenih.¹ Ostale brojke pokazuju da se turizam najbrže oporavlja od krize u odnosu na ostale gospodarske sektore. Naime, turizam za Hrvatsku je važan, jer unatoč izraženoj sezonalnosti, svi indikatori ukazuju da je upravo turizam najznačajniji za hrvatsko gospodarstvo.

Upravo sljedeća tablica prikazuje najvažnije pokazatelje turizma i njenoga utjecaja na gospodarstvo Hrvatske u 2014. godini.

Tablica 1. Udio prihoda od inozemnoga turizma u BDP-u i izvozu usluga u Hrvatskoj

Pokazatelj	2014.
Prihodi od inozemnoga turizma (u mlrd. EUR)	7,4
BDP (u mlrd. EUR)*	43,1
Udio prihoda od inozemnoga turizma u BDP-u	17,2 %
Ukupan izvoz usluga (u mlrd. EUR)	10,3
Udio prihoda od inozemnoga turizma u izvozu usluga	72,1%

Izvor: Hendija Z., Kesar O., Bučar K. (2014.), Osnovni podaci o turizmu u svijetu i Hrvatskoj u 2014. godini, EFZG

Iz tablice se može vidjeti da je udio prihoda od inozemnoga turizma u BDP-u čak 17,2%, odnosno, 7,4 milijardi eura u 2014. godini, što čini Hrvatsku vodećom u EU po visini udjela. Nadalje, udio prihoda od inozemnoga turizma u ukupnom izvozu Hrvatske je čak 72,1%. Navedeni pokazatelji ukazuju na iznimnu važnost turizma i njegovu dominaciju u odnosu na ostale sektore.

¹Mirošević, H. (2014.), Sektorske analize - Turizam, Ekonomski institut, Zagreb, 3 (33), str. 4., dostupno na: <http://www.eizg.hr/hr-HR/Sektorske-analize-o-turizmu-1324.aspx>, [3.7.2016.]

Koliko je hrvatski turizam izvozno orijentiran prikazuje sljedeća tablica.

Tablica 2. Udio inozemnih noćenja u ukupnim noćenjima u Hrvatskoj

2014.	
Noćenja inozemnih turista	61.324.000
Noćenja turista ukupno	66.483.948
Udio	92%

Izvor: Hendija Z., Kesar O., Bučar K. (2014.), Osnovni podaci o turizmu u svijetu i Hrvatskoj u 2014. godini, EFZG

Iz tablice je vidljivo da 92% ukupnih noćenja u Hrvatskoj, u 2014. godini otpada na inozemne turiste. Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku (DZS) poznato je da je 94% noćenja od ukupnoga broja noćenja u 2014. godini ostvareno u primorskim mjestima. Nadalje, 86,4% noćenja turista u Hrvatskoj u 2014. godini, realizirano je od lipnja do rujna, dok je u lipnju i srpnju ostvareno 61,5% od ukupnoga broja noćenja turista.

Koliki je udio hotela i ostalih vrsta smještajnih objekata u ukupnom broju noćenja prikazuje sljedeća tablica.

Tablica 3. Ukupna noćenja turista u Hrvatskoj prema vrsti smještajnih kapaciteta

Vrste objekata za smještaj	Ukupna noćenja turista*	
	Noćenja (u 000)	Udio
Hoteli	16.641	25,0 %
Privatni smještaj	23.898	36,0 %
Kampovi	16.519	24,8 %
Turistički apartmani i naselja	4.004	6,0 %
Ostali (lječilišta, hosteli, odmarališta i sl.)	5.422	8,2 %
UKUPNO	66.484	100 %

Izvor: Hendija Z., Kesar O., Bučar K.,(2014.) Osnovni podaci o turizmu u svijetu i Hrvatskoj u 2014. godini, EFZG

Iako se mijenja trend u korist privatnoga smještaja, dijelom i zbog utjecaja globalne krize, udio hotela u ukupnom broju noćenja turista u 2014. godini je velikih 25%. Naime, hoteli u okviru svoje ponude osim usluga smještaja pružaju i ostale dodatne usluge, specifične hotelijerstvu, poput usluge hrane i pića, rekreacije, dječjega vrtića itd. Na temelju takve kompletne ponude, hoteli, mogu stvoriti znatno više prihoda od ostalih vrsta smještajnih objekata.

Ako se razmatra djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u 2012. i 2013. godini, prema visini prihoda, u vodećih deset, spadaju sva velika hotelska poduzeća, uz iznimku franšize McDonald's restorana u Hrvatskoj.²

Upravo su u sljedećoj tablici prikazani najvažniji pokazatelji poslovanja na razini deset vodećih društava u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.

Tablica 4. Poslovanje deset vodećih trgovačkih društava u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u 2012. i 2013. godini

	2012.	2013.	Indeks 2013./2012.
Ukupni prihodi (u mil. kuna)	3.525,2	4.190,7	118,9
Bruto dobit (u mil. kuna)	278,1	484,0	174,0
Bruto marža (u %)	7,9	11,5	146,4
Koeficijent tekuće likvidnosti	0,4	0,7	160,4
Koeficijent zaduženosti	0,3	0,4	101,5
Produktivnost (u tisućama kuna)	470,7	506,1	107,5
Broj zaposlenih	7.490	8.281	110,6

Izvor: Mirošević, H. (2014.), Sektorske analize - Turizam, Ekonomski institut, Zagreb, 3 (33), str. 9., dostupno na: <http://www.eizg.hr/hr-HR/Sektorske-analize-o-turizmu-1324.aspx>, [3.7.2016.]

Navedeni pokazatelji ukazuju na veliku uspješnost i stabilnost poslovanja i ukazuju na daljnji trend poboljšanja poslovanja vodećih poduzeća koje obavljaju djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. S obzirom da devet od deset najboljih poduzeća posluje u hotelijerstvu, jasno je da takva vrsta poslovne organizacije predstavlja osnovu turističkoga sektora.

Važno je naglasiti da visok udjel prihoda od inozemnoga turizma u BDP-u ukazuje na visok stupanj ovisnosti gospodarstva o turističkom sektoru. Ako su ostali gospodarski sektori znatno nerazvijeniji, upitno je koliko se jedno gospodarstvo može osloniti na tako rizičan sektor, s obzirom na geopolitičku osjetljivost i potencijalne prirodne nepogode. S druge strane,

² Mirošević, H. (2014.), Sektorske analize - Turizam, Ekonomski institut, Zagreb, 3 (33), str. 9., dostupno na: <http://www.eizg.hr/hr-HR/Sektorske-analize-o-turizmu-1324.aspx>, [3.7.2016.]

turistički sektor može biti generator investicija u druge manje razvijene sektore i na taj način učiniti hrvatsko gospodarstvo manje ovisnim o turizmu.

S obzirom da je turizam najpropulzivniji gospodarski sektor u Hrvatskoj, to podrazumijeva donošenje važnih investicijskih odluka i korištenje računovodstvenih informacija koje su podložne utjecaju računovodstvenih politika. Nadalje, istraživanja pokazuju da najveći broj poduzeća koji koriste revalorizaciju dolaze upravo iz ugostiteljstva i turizma.³

Da bi se mogli prepoznati utjecaji revalorizacije potrebno je dobro poznavati zakonski okvir, računovodstvene standarde i politike. Navedeno upućuje na njihovu detaljniju razradu u sljedećim poglavljima.

³ Šodan, S. (2009.), Primjena metode fer vrijednosti u vrednovanju dugotrajne nefinancijske imovine u Hrvatskoj, Računovodstveno izvještavanje u RH i harmonizacija sa zahtjevima EU, Ekonomski fakultet Split, str. 75.

3. REGULATIVNI OKVIR FINANCIJSKOGA IZVJEŠTAVANJA U RH

Obvezno izvještavanje, sadržaj, opseg i način sastavljanja financijskih izvještaja u Hrvatskoj je regulirano kroz niz zakona i pravilnika:⁴

- Zakon o računovodstvu,
- Međunarodni standardi financijskoga izvještavanja i Međunarodni računovodstveni standardi,
- Hrvatski standardi financijskoga izvještavanja,
- Zakon o trgovačkim društvima,
- Zakon o tržištu kapitala,
- Pravilnik o registru godišnjih financijskih izvještaja,
- Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja,
- Pravilnik o obliku i sadržaju financijskih izvještaja izdavatelja za razdoblja tijekom godine.

3.1. Zakon o računovodstvu

Zakon o računovodstvu predstavlja temeljni zakonski okvir. Iz članka 1. Opće odredbe Zakona, najvažnije je istaknuti da Zakon o računovodstvu uređuje računovodstvo poduzetnika, razvrstava poduzetnike i grupe poduzetnika po određenim kriterijima, određuje obvezne knjigovodstvene isprave i poslovne knjige, definira kriterije primjene pojedinih standarda financijskoga izvještavanja i tijelo za donošenje standarda financijskoga izvještavanja, uređuje sadržaj, opseg i način sastavljanja godišnjih financijskih izvještaja i godišnjeg izvješća, te njihovu reviziju i javnu objavu.⁵

Prvi Zakon o računovodstvu (Narodne novine, br. 92/92) u Republici Hrvatskoj je usvojen 1992. godine te su kroz ovaj Zakon na temelju IV. Direktive EU definirane minimalne zahtijevane pozicije bilance i računa dobiti i gubitka. Novi Zakon o računovodstvu stupio je na snagu 1. siječnja 2016. godine.

⁴ Bartulović, M. (2013.): Nastavni materijal - Financijska analiza, Regulatorni okvir financijskog izvještavanja, Sveučilišni odjel za stručne studije, Split, str.33., dostupno na: <https://moodle.oss.unist.hr/mod/resource/view.php?id=20378>

⁵ Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, pročišćeni tekst), čl. 1.

U novom ZOR-u (Zakonu o računovodstvu) među ostalim, došlo je i do promjena u klasifikaciji poduzetnika i uvođenja pojma „Subjekt od javnog interesa“.

Subjekt od javnog interesa je poduzetnik koji je osnovan sukladno propisima RH i čiji su vrijednosni papiri uvršteni na uređeno tržište bilo koje države članice kako je određeno zakonom kojim se uređuje tržište kapitala. Subjektima od javnog interesa smatraju se velika poduzeća, financijske i kreditne institucije navedene u članku 3. stavak 1. Zakona te druga trgovačka društva prema odluci Vlade RH.⁶

Članak 5. Zakona razvrstava poduzetnike na **mikro, male, srednje i velike** prema sljedećim kriterijima:⁷

- iznos ukupne aktive,
- iznos prihoda,
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine.

Mikro poduzetnici - oni koji ne prelaze dva od sljedeća tri uvjeta:

- ukupna aktiva 2.600.000,00 kuna,
- prihod 5.200.000,00 kuna,
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 10 radnika.

Mali poduzetnici – oni koji nisu mikro poduzetnici i koji ne prelaze dva od sljedeća tri uvjeta:

- ukupna aktiva 30.000.000,00 kuna,
- prihod 60.000.000,00 kuna,
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 50 radnika.

⁶ Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, pročišćeni tekst), čl. 3.

⁷ Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, pročišćeni tekst), čl. 5.

Srednji poduzetnici - oni koji nisu ni mikro ni mali poduzetnici i koji ne prelaze dva od sljedeća tri uvjeta:

- ukupna aktiva 150.000.000,00 kuna,
- prihod 300.000.000,00 kuna,
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 250 radnika.

Veliki poduzetnici su oni koji prelaze najmanje dva od tri prethodna uvjeta, te različite kreditne i financijske institucije (banke, štedne banke, stambene štedionice, institucije za elektronički novac, društva za osiguranje, društva za reosiguranje, leasing-društva itd.), neovisno o tome ispunjavaju li navedene uvjete.

3.2. Računovodstveni standardi

Računovodstveni standardi predstavljaju detaljniju razradu računovodstvenih načela koja čine njihovu osnovu. Zbog nepraktične primjene načela kao osnovne koncepcije računovodstva, standardi predstavljaju njihovu razradu u vidu obuhvata, metoda obrade, formiranja i prezentiranja računovodstvenih informacija.⁸

Članak 17. Zakona o računovodstvu propisuje upotrebu Hrvatskih standarda financijskoga izvještavanja (HSFI) i Međunarodnih standarda financijskoga izvještavanja (MSFI/MRS).⁹

Prema članku 16. (st. 1.) Zakona o računovodstvu, Hrvatski standardi financijskoga izvještavanja su načela i pravila priznavanja, mjerenja i klasifikacije poslovnih događaja te sastavljanja i prezentiranja financijskih izvještaja koji donosi Odbor za standarde financijskoga izvještavanja i objavljuju se u Narodnim novinama. Prema stavku 2. članka 16., Međunarodni standardi financijskoga izvještavanja su Međunarodni računovodstveni standardi, uređeni člankom 2. Uredbe (EZ) br. 1606/ 2002. Mikro, mali i srednji poduzetnici dužni su sastavljati i prezentirati godišnje financijske izvještaje, primjenom Hrvatskih standarda financijskoga izvještavanja, dok su veliki poduzetnici i subjekti javnoga interesa iz

⁸ Žager, K., Žager, L. (1999.): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str. 111.

⁹ Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, pročišćeni tekst), čl. 17.

članka 3., stavka 1. dužni sastavljati i prezentirati godišnje financijske izvještaje primjenom Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja.¹⁰

Međunarodni računovodstveni standardi nastali su u uvjetima razvoja međunarodnoga poslovanja. Investitori žele biti sigurni da se njihove poslovne odluke temelje na načelima i informacijama koja su prepoznatljiva u njihovoj zemlji. Takav proces međunarodne harmonizacije omogućuje sastavljanje odgovarajućih i prepoznatljivih financijskih izvještaja usporedivih na međunarodnoj razini.¹¹

3.3. Temeljni financijski izvještaji

Pojam financijski izvještaj predstavlja skup financijskih izvještaja predviđenih za razdoblje tijekom godine ili za poslovnu godinu. Njihov glavni cilj je sastavljanje, prezentiranje i objavljivanje financijskih podataka, odnosno informiranje samih korisnika o položaju poduzeća i uspješnosti poslovanja u skladu sa Zakonom o računovodstvu.¹²

Sukladno Zakonu o računovodstvu, čl. 19. st. 2. godišnje financijske izvještaje čine:¹³

- izvještaj o financijskom položaju (bilanca)
- račun dobiti i gubitka,
- izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti
- izvještaj o novčanim tijekovima
- izvještaj o promjenama kapitala
- bilješke uz financijske izvještaje.

Prema novom Zakonu, mikro i mali poduzetnici, dužni su sastavljati bilancu, račun dobiti i gubitka i bilješke uz financijske izvještaje. Nadalje, izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti nisu dužni sastavljati poduzetnici koji su obveznici primjene Hrvatskih standarda financijskoga izvještavanja.

¹⁰ Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, pročišćeni tekst), čl. 16. i čl. 17.

¹¹ Žager, K., Žager, L., op. cit., str. 112.

¹² Ibid., str. 40.

¹³ Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15), pročišćeni tekst), čl. 15.

3.3.1. Bilanca

Temeljni financijski izvještaj je bilanca koja donosi prikaz financijskoga položaja poduzeća na određeni dan te služi kao podloga za procjenu sigurnosti poslovanja. Znači, bilanca u prvom redu određuje sigurnost poslovanja poduzeća.

Važno je poznavati osnovne kategorije bilance, ali i problematiku njihova priznavanja i mjerenja. Najjednostavnije, bilanca predstavlja imovinu kojom raspolaže određeno poduzeće te obveze i kapital koje ono ima u određenom trenutku. Kao što je vidljivo u tablici broj 5. imovina poduzeća se još naziva i aktiva, a izvori te imovine pasiva te se na temelju toga utvrđuje financijski položaj, odnosno imovinsko stanje poduzeća. Imovina mora biti jednaka izvorima imovine koji su prikazani u bilanci.¹⁴

Tablica 5. Temeljne pozicije bilance - obrazac GFI-POD

PASIVA	AKTIVA
A) Potraživanja za upisani a neuplaćeni kapital	A) Kapital i rezerve
B) Dugotrajna imovina	I. Temeljni (upisani) kapital
I. Nematerijalna imovina	II. Kapitalne rezerve
II. Materijalna imovina	III. Rezerve iz dobiti
III. Dugotrajna financijska imovina	IV. Revalorizacijske rezerve
IV. Potraživanja	V. Zadržana dobit ili preneseni gubitak
V. Odgođena porezna imovina	VI. Dobit ili gubitak poslovne godine
C) Kratkotrajna imovina	VII. Manjinski interes
I. Zalihe	B) Rezerviranja
II. Potraživanja	C) Dugoročne obveze
III. Kratkotrajna financijska imovina	D) Kratkoročne obveze
IV. Novac u banci i blagajni	E) Odgođeno plaćanje troškova i prihod budućega razdoblja
D) Plaćeni troškovi budućega razdoblja i obračunati prihodi	F) Ukupno pasiva
E) Ukupno aktiva	G) Izvanbilančni zapisi
F) Izvanbilančni zapisi	

Izvor: FINA, <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1418>

Važne pozicije bilance vezane za temu ovoga rada su revalorizacijske rezerve, zadržana dobit te dobit ili gubitak poslovne godine koji su u neposrednoj povezanosti s mjerenjem imovine i obveza. Specifičnosti pojedinih pozicija bilance i njihovo mjerenje posebno je razrađeno u sljedećim poglavljima.

¹⁴ Žager, K., Žager, L., op. cit., str. 41.

3.3.2. Račun dobiti i gubitka

Račun dobiti i gubitka je financijski izvještaj koji pokazuje rezultate poslovanja u određenom razdoblju. Račun dobiti i gubitka važan je jer daje odgovor na pitanje je li poduzeće ostvarilo svoj financijski cilj, odnosno je li postiglo profitabilnost. On nam daje uvid u prihode, rashode te financijski rezultat u određenom vremenskom razdoblju.

Kroz određene poduzetničke aktivnosti, nastaju poslovne promjene koje dovode do razlika u vrijednosti stanja i oblika imovine, obveza i kapitala. Tako nastaju prihodi koji dovode do povećanja imovine, te rashodi kao posljedica trošenja, odnosno smanjenja imovine.

Račun dobiti i gubitka može se sastavljati na dva načina, po prirodnim vrstama rashoda i po funkcijama rashoda

Tablica 6. Sastavljanje računa dobiti i gubitka

1. PO PRIRODNIM VRSTAMA RASHODA	2. PO FUNKCIJI RASHODA
1. Poslovni prihodi	1. Prihodi od prodaje
➤ prihodi od prodaje	2. Troškovi prodanih proizvoda
➤ ostali poslovni prihodi	3. Bruto dobit
2. Poslovni rashodi	4. Ostali poslovni prihodi
➤ promjene zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje	5. Troškovi proizvodnje
➤ utrošene sirovine i materijal	➤ troškovi prodaje
➤ troškovi primanja zaposlenih	➤ administrativni troškovi
➤ troškovi amortizacije	➤ ostali troškovi
➤ ostali poslovni rashodi	6. Dobit (gubitak iz poslovnih aktivnosti)
3. Dobit (gubitak) iz poslovnih aktivnosti	7. Financijski prihodi
4. Financijski prihodi	8. Financijski rashodi
5. Financijski rashodi	9. Dobit (gubitak) iz redovnih aktivnosti
6. Dobit (gubitak) iz redovnih aktivnosti	10. PD (20%)
7. PD (20%)	11. Dobit (gubitak) poslije poreza
8. Dobit (gubitak) poslije poreza	

Izvor: Šodan, S. (2015): Nastavni materijal - Financijska analiza poslovanja, Ekonomski fakultet, Split, P4 i P5, str. 9.

3.3.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti

Novi Zakon o računovodstvu navodi Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti odvojeno od dobiti i gubitka, dok MRS 1¹⁵ daje mogućnost samostalnoga prikazivanja Izvještaja o ostaloj

¹⁵ Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 136/09), MRS 1 „Prezentiranje financijskih izvještaja“, točka 81.b

sveobuhvatnoj dobiti ili kao sastavnoga dijela Izvještaja o dobiti i gubitku i ostaloj sveobuhvatnoj dobiti.

U okviru izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, prema odredbama MRS 1, stavke ostale sveobuhvatne dobiti uključuju:

- a) promjene revalorizacijskih rezervi nastale revalorizacijom materijalne i nematerijalne imovine (MRS 16 i MRS 38),
- b) revalorizaciju planova definiranih naknada nastalih u tekućoj godini (MRS 19),
- c) dobitke ili gubitke nastale naknadnim vrednovanjem financijske imovine kao raspoložive za prodaju prema MRS-u 21 nastale u tekućoj godini,
- d) dobitke ili gubitke proizašle iz prevođenja financijskih izvještaja koji se odnose na inozemno poslovanje prema MRS-u 21 nastale u tekućoj godini,
- e) dobitke ili gubitke koji se odnose na učinkoviti dio zaštite novčanoga toka prema MRS-u 39 nastale u tekućoj godini.¹⁶

Ostala sveobuhvatna dobit obuhvaća prihode i rashode koji su izvan utjecaja menadžmenta, a rezultat su položaja i ekonomskih uvjeta poslovanja poslovnoga subjekta. Najčešće su to dobitci i gubitci od tečajnih razlika na inozemnim investicijama, nerealizirani dobitci i gubitci na financijskoj imovini, promjene revalorizacijskih rezervi i efekti od zaštite na derivativnim instrumentima.¹⁷

3.3.4. Izvještaj o novčanim tijekovima

Novac je bitan čimbenik u gospodarstvu svake države i prema tome u poslovanju svakoga poduzeća. Izvještaj o novčanim tijekovima pruža informacije o izvorima i upotrebi novca, te omogućuje uvid u višak ili pak manjak sredstava nekoga poduzeća. Zbog toga ovaj izvještaj daje osnovicu za procjenu sposobnosti subjekta da stvara novac i novčane ekvivalentnosti i potrebe poslovnoga subjekta za korištenjem novca. Također, u interakciji s ostalim izvještajima pruža pravu sliku stanja poduzeća.

¹⁶ Šodan, S. (2015.): Nastavni materijal - Financijska analiza poslovanja, Ekonomski fakultet, Split, P4 i P5, str. 10.

¹⁷ Gulin, D., Perčević, H. (2013.): Financijsko računovodstvo, Izabrane teme, HZRIFD, Zagreb, str. 31.

Međunarodni računovodstveni standard 7 definira zahtjeve koji se odnose na prezentiranje izvještaja o novčanim tijekovima i objavljivanje informacija o novčanim tijekovima. Izvještaj nudi uvid u poslovne, investicijske i financijske aktivnosti, a subjekt ih prezentira na način koji je najprikladniji za njegovo poslovanje. Subjekt odabire između direktne ili indirektne metode. U direktnoj (izravnoj) metodi se objavljuju glavne skupine bruto novčanih primitaka i izdataka te rezultat u neto iznosu. Kod indirektne (neizravne) metode novčani tok se usklađuje za učinke nenovčanih stavaka, promjena radnoga kapitala tijekom razdoblja te svih ostalih stavaka čiji su novčani učinci investicijski ili financijski novčani tokovi.¹⁸ Ova podjela, prema aktivnostima, pruža informacije koje omogućavaju korisnicima procijeniti kako će navedene aktivnosti utjecati na financijski položaj subjekta te iznose njegova novca i novčanih ekvivalenata.¹⁹

3.3.5. Izvještaj o promjenama kapitala

Izvještaj o promjenama kapitala je izvještaj koji daje uvid u promjene na računima vlasničkoga kapitala u tijeku određenoga vremenskoga razdoblja (od početne do zaključne bilance). Ti podaci se preuzimaju s konta kapitala iz glavne knjige. Cilj sastavljanja izvještaja o promjeni kapitala je informacija koja se dobije o strukturi i promjenama vlastitih izvora sredstava, dok na primjer, s druge strane, bilanca daje informaciju samo o početnom i krajnjem stanju kapitala.²⁰

Prema MRS-u 1 (t. 106) u okviru ovoga izvještaja subjekt treba prikazati:²¹

- ukupnu sveobuhvatnu dobit razdoblja,
- učinke retroaktivne primjene promjene računovodstvenih politika i prepravljanja svota prema MRS-u 8,
- iznose transakcija s vlasnicima u njihovom svojstvu kao vlasnika, prikazujući odvojeno uplate uloga vlasnika i raspodjele vlasnicima,
- uskladu između knjigovodstvenoga iznosa svake komponente kapitala na početku i na kraju razdoblja.

¹⁸ Šodan, S. op. cit., str. 13. i 14.

¹⁹ Bartulović, M., op. cit., str. 48.

²⁰ Žager, K., Žager, L., op. cit., str. 59.

²¹ Ibid., str. 50.

3.3.6. Bilješke uz financijske izvještaje

Pored pet prethodno nabrojana izvještaja postoji također niz popratnih, dodatnih iskaza. U njih spadaju i bilješke uz financijske izvještaje. Bilješke zapravo služe kao dopuna bilanci, računu dobiti i gubitka te izvještaju o novčanim tijekovima jer sadrže informacije koje dodatno pojašnjavaju vrijednost i prirodu nekih pozicija u tim izvještajima. U bilješkama se opisuju različiti načini i metode koje su korištene, na primjer pri obračunu bilance (utjecaj amortizacije na bilancu), a koje su utjecale na financijski rezultat poslovanja. Sastavljanje ovih dodatnih informacija u formi bilješki pridonosi kvaliteti i upotrebljivosti računovodstvenih informacija.²²

3.4. Godišnje izvješće

Godišnje izvješće dokument je koji prikazuje razvoj i rezultat poslovanja poduzetnika i njegovoga položaja, zajedno s opisom glavnih rizika i neizvjesnosti s kojima se on suočava kao i podacima o njegovim radnicima.²³

Obveza izrade godišnjeg izvješća propisana je putem dva zakona i to Zakona o računovodstvu i Zakona o trgovačkim društvima.

Prema Zakonu o računovodstvu, članak 21., srednji i veliki poduzetnici sastavljaju godišnje izvješće koje mora sadržavati sljedeće:

1. financijske izvještaje za izvještajno razdoblje, uključujući revizorsko izvješće, ako je propisana obvezna revizija godišnjih financijskih izvještaja,
2. izjavu o primjeni kodeksa korporativnoga upravljanja
3. izvještaj o plaćanjima javnomu sektoru
4. izvješće posloводства s podacima koji se odnose na prikaz:
 - a) vjerojatnoga budućega razvoja poduzetnikovog poslovanja,
 - b) aktivnosti istraživanja i razvoja,

²² Žager, K., Žager, L., op. cit., str. 61.

²³ Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, pročišćeni tekst), čl. 21.

- c) podataka o otkupu vlastitih dionica sukladno propisu kojim se uređuju trgovačka društva,
- d) podataka o postojećim podružnicama poduzetnika,
- e) koje financijske instrumente koristi ako je to značajno za procjenu imovine, obveza, financijskoga položaja i uspješnosti poslovanja:
 - ciljeva i politike poduzetnika u vezi s upravljanjem financijskim rizicima, zajedno s politikom zaštite svake značajnije vrste prognozirane transakcije za koju se koristi računovodstvo zaštite,
 - izloženosti poduzetnika cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku novčanoga toka.²⁴

Važno je napomenuti da su, zbog javne objave, svi srednji i veliki poduzetnici obvezni izrađivati godišnje izvješće i dostaviti ga Financijskoj agenciji zajedno s revizorskim izvješćem. Nasuprot njima, mikro i mali poduzetnici nisu obvezni izrađivati godišnje izvješće, ali ako su tijekom godine imali otkup vlastitih dionica ili udjela, obvezni su takvu informaciju objaviti u bilješkama uz financijske izvještaje.

²⁴ Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, pročišćeni tekst), čl. 21.

4. RAČUNOVODSTVENO MJERENJE BILANČNIH POZICIJA

U Okviru za primjenu Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja navodi se više različitih metoda mjerenja imovine i obveza koji se primjenjuju u financijskim izvještajima, kao što su povijesni trošak (trošak nabave), tekući trošak, ostvariva (utrživa) vrijednost, sadašnja vrijednost i fer vrijednost.²⁵

Navedene metode Okvir za primjenu HSFI-a definira na sljedeći način:²⁶

- Kada se imovina mjeri po **trošku nabave** (trošku kupnje), onda se mjeri prema plaćenom iznosu novca ili novčanih ekvivalenata ili prema fer vrijednosti naknade dane za njihovu nabavu u vrijeme stjecanja.
- Imovina se može mjeriti po **tekućem trošku**. U tom slučaju imovina se mjeri po iznosu novca ili novčanih ekvivalenata kojega bi trebalo isplatiti ako bi se ista ili ekvivalentna imovina pribavljala u sadašnjosti.
- **Ostvariva (utrživa) vrijednost** se mjeri po iznosu novca ili novčanih ekvivalenata koji se sada može dobiti prodajom imovine u tijeku poslovanja.
- Imovina se mjeri po **sadašnjoj vrijednosti** i evidentira se po diskontiranoj sadašnjoj vrijednosti budućih neto novčanih priljeva za koje se očekuje da će se ostvariti u poslovanju.
- Imovina mjerena po **fer vrijednosti** je iznos za koji se neka imovina može razmijeniti između informiranih, nepovezanih stranaka koje su voljne obaviti transakciju.

Ipak, dva najvažnija koncepta vrednovanja su **povijesni trošak (trošak nabave)** i **fer vrijednost**. Povijesni trošak je najstariji i prevladavajući koncept vrednovanja bilančnih pozicija. Prema ovom konceptu bilančne pozicije se početno vrednuju prema trošku nabave, a svako naknadno vrednovanje treba biti u skladu s načelom opreznosti.²⁷ To znači da kod naknadnoga vrednovanja treba paziti da se ne pojave tihe pričuve ili skriveni gubici. Tihe pričuve nastaju podcjenjivanjem imovine i/ili precjenjivanjem obveza, dok skriveni gubici nastaju precjenjivanjem imovine i/ili podcjenjivanjem obveza.

²⁵Hrvatski standardni financijskoga izvještavanja (NN: 86/15), Okvir za primjenu hrvatskih standarda financijskoga izvještavanja, točka 1.5.1

²⁶Ibid.

²⁷Šodan, S. (2015.): Nastavni materijal - Financijska analiza poslovanja, Ekonomski fakultet, Split, P3, str. 4.

Problem primjene ovoga modela se javlja u promjeni vrijednosti između početnoga i naknadnoga mjerenja imovine i obveza, tj. kod naknadnog mjerenja primjenom modela troška umanjuje se **trošak nabave** za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od umanjenja, a ne njena fer ili tržišna vrijednost.²⁸

Fer vrijednost predstavlja iznos za koji se neka imovina može razmijeniti ili obveza podmiriti između informiranih i nepovezanih stranaka u transakciji pred pogodbom. Prema MSFI 13 fer vrijednost je definirana kao cijena koja bi bila ostvarena prodajom neke stavke imovine ili plaćena za prijenos neke obveze u urednoj transakciji među tržišnim sudionicima na datum mjerenja. Ta se cijena ponekad spominje kao izlazna cijena neovisno o tome da li je ona neposredno vidljiva ili procijenjena nekom drugom metodom vrednovanja.²⁹

Prvenstveno bi se trebala utvrđivati na temelju tržišnoga pristupa, dok se alternativno koriste dobitni ili troškovni pristup. Problem kod primjene ovog koncepta se javlja jer poduzeća različitih oblika imovine i obveza nisu aktivna, pri čemu je potrebna značajna razina subjektivnih procjena za određivanje fer vrijednosti.³⁰ U nastavku rada će se posebno naglasiti fer vrijednost, odnosno računovodstvo revalorizacije pojedinih skupina dugotrajne imovine.

Za početno i naknadno mjerenje pojedinih stavki imovine nadležni su različiti Međunarodni standardi financijskoga izvještavanja i Hrvatski standardi financijskoga izvještavanja. Za nematerijalnu imovinu je nadležan MRS 38 – *Nematerijalna imovina* i HSFI 5 – *Dugotrajna nematerijalna imovina*. Za materijalnu imovinu je nadležno više standarda i to MRS 16 – *Nekretnine postrojenja i oprema* odnosno HSFI 6 – *Dugotrajna materijalna imovina*, MRS 40 – *Ulaganje u nekretnine* odnosno HSFI 7 – *Ulaganja u nekretnine* te MRS 41 – *Poljoprivreda* odnosno HSFI – 17 *Poljoprivreda*. Za financijsku imovinu je također nadležno više standarda, i to: za financijsku imovinu raspoloživu za prodaju, financijsku imovinu čije se promjene fer vrijednosti priznaju u račun dobiti i gubitka, ulaganja koja se drže do dospelosti i zajmove i potraživanja MRS 32 - *Financijski instrumenti: prezentiranje*, MRS 39 – *Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje* odnosno HSFI 9 – *Financijska imovina*. Sudjelujući interesi tj. ulaganja do 20% u kapitalu drugog subjekta su u nadležnosti MRS-a 27 *Nekonsolidirani financijski izvještaji* dok je za ulaganja u pridružena poduzeća, odnosno

²⁸ Šodan, S. (2015.): op. cit., str. 4.

²⁹ Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 45/13), MSFI 13 „Mjerenje fer vrijednosti“, točka 24.

³⁰ Šodan, S. (2015.): op. cit., str. 4.

ulaganja od 20% do 50% u kapitalu drugoga subjekta nadležan MRS 28 *Udjeli u pridruženim subjektima i zajedničkim pothvatima*. HSFI 2 – *Konsolidirani financijski izvještaji* je nadležan za sudjelujuće interese i ulaganja u pridružena društva. U sljedećoj tablici su prikazane dopuštene metode početnoga i naknadnoga mjerenja pojedinih stavki dugotrajne imovine, kao i nadležni MSFI i HSFI.

Tablica 7. Početno i naknadno mjerenje stavki dugotrajne imovine

Stavka imovine	Početno mjerenje	Naknadno mjerenje	MRS/MSFI – HSFI
Dugotrajna imovina			
Nematerijalna imovina Primjeri: patenti, licence, koncesije, softver...	Trošak nabave (nabavna cijena umanjena za popuste i rabate + uvozne carine, nepovratni porezi, izdaci za pripremu sredstva za uporabu...)	Trošak nabave umanjen za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od umanjenja ili Revalorizirani iznos umanjen za naknadnu akumuliranu amortizaciju i naknade akumulirane gubitke od umanjenja	MRS 38, HSFI 5
Materijalna imovina			
Nekretnine, postrojenja i oprema Primjeri: Zemljišta, građevinski objekti, alati, namještaj, transportna sredstva...	Trošak nabave (nabavna cijena umanjena za popuste i rabate + uvozne carine, nepovratni porezi, izdaci za pripremu sredstva za uporabu, početno procijenjeni troškovi demontaže...)	Trošak nabave umanjen za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od umanjenja ili Revalorizirani iznos umanjen za naknadnu akumuliranu amortizaciju i naknade akumulirane gubitke od umanjenja	MRS 16, HSFI 6
Ulaganja u nekretnine Primjeri: Nekretnine koje se drže radi prihoda od najma ili porasta vrijednosti	Trošak nabave	Fer vrijednost (promjene fer vrijednosti kroz RDG) ili Trošak nabave umanjen za akumuliranu amortizaciju	MRS 40, HSFI 7
Financijska imovina			
Financijska imovina po fer vrijednosti kroz RDIG	Fer vrijednost	Fer vrijednost (promjene kroz RDG)	MRS 39, HSFI 9
Financijska imovina raspoloživa za prodaju	Fer vrijednost uvećana za transakcijske troškove	Fer vrijednost (promjene kroz rezerve – ostalu sveobuhvatnu dobit)	MRS 39, HSFI 9
Ulaganja koja se drže do dospijanja	Fer vrijednost uvećana za transakcijske troškove	Amortizirani trošak primjenom efektivne kamatne stope	MRS 39, HSFI 9
Zajmovi i potraživanja	Fer vrijednost uvećana za transakcijske troškove	Amortizirani trošak primjenom efektivne kamatne stope	MRS 39, HSFI 9
Sudjelujući interesi Primjer: ulaganja do 20% u kapitalu drugog poduzeća	Trošak stjecanja	Metoda troška: Dividenda = prihod	MRS 27, HSFI 2
Ulaganja u pridružena društva Primjer: ulaganja od 20% do 50% u kapitalu drugog poduzeća	Trošak ulaganja	Metoda udjela: Udio u dobiti ili gubitku pridruženog društva kroz RDG, dividende smanjuju knjigovodstvenu vrijednost ulaganja	MRS 28, HSFI 2
Dugoročna potraživanja	Fer vrijednost	Amortizirani trošak primjenom efektivne kamatne stope umanjen za gubitak od umanjenja	MRS 39, HSFI 11
Odgodena porezna imovina	Posljedica različitog poreznog i računovodstvenog tretmana transakcija		MRS 12, HSFI 14

Izvor: Šodan, S. (2015): Nastavni materijal - Financijska analiza poslovanja, Ekonomski fakultet, Split, P3, str. 7.

4.1. Mjerenje fer vrijednosti

Kako bi se što preciznije utvrdila fer vrijednost, američki odbor za računovodstvene standarde FASB razvio je međunarodni standard, SFAS 157 „Mjerenja fer vrijednosti“ koji objašnjava fer vrijednost te postavlja metode određivanja i razine pouzdanosti fer vrijednosti. SFAS 157 potaknuo je europski odbor za Međunarodne računovodstvene standarde, IASB, na izmjenu fer vrijednosti koja je postavljena u MSFI/MRS-ima. Ta izmjena prvenstveno se odnosi na transparentno i konkretno definiranje fer vrijednosti, zatim na metode njezinoga utvrđivanja te njezinu primjenu u financijskomu izvještavanju. Dakle, američki SFAS 157 poslužio je kao podloga za razmatranje pitanja mjerenja fer vrijednosti u MSFI/MRS te istaknuo najvažnije točke u harmonizaciji fer vrijednosti u FASB-ovim (GAAP) standardima i IASB-ovim (MSFI/MRS) standardima.³¹

Prema tome, odbor za Međunarodne računovodstvene standarde, IASB, izdao je 12. svibnja 2011. godine MSFI 13, „Mjerenje fer vrijednosti“ kojim je uspostavljen jedinstveni izvor uputa za mjerenje fer vrijednosti prema MSFI/MRS. MSFI 13 je na snazi za godišnja razdoblja koja započinju na dan ili nakon 1. siječnja 2013. godine, uz moguću raniju primjenu, a primjenjuje se od početka godine u kojoj je prvi put primijenjen.³²

Standard definira fer vrijednost, sadrži metode za njeno utvrđivanje i propisuje podatke koje se odnose na utvrđivanje fer vrijednosti. Također, on ne definira već propisuje način mjerenja fer vrijednosti kad je iskazivanje po fer vrijednosti propisano nekim drugim standardom. MSFI 13 primjenjuje se i na financijske i na nefinancijske stavke koje se mjere po fer vrijednosti.³³

Kako bi se ispravno odredila fer vrijednost subjekti su dužni utvrditi sljedeće:

- imovinu, odnosno obvezu koja se mjeri, u skladu s obračunskim jedinicama,
- glavno ili najpovoljnije tržište za urednu transakciju tom imovinom odnosno obvezom,
- kod nefinancijske imovine, maksimalnu najbolju moguću uporabu imovine,

³¹Gulin, D., Perčević, H., op. cit., str. 75.

³² Deloitte Hrvatska (2013.): „Mjerenje fer vrijednosti“, dostupno na: http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/hr/Documents/about-deloitte/hr_msfi-news-2014-06.pdf, [9.8.2016.]

³³ Deloitte Hrvatska, op. cit.

- pretpostavke koje bi tržišni sudionici koristili u utvrđivanju gore navedene cijene.³⁴

4.1.1. Glavno ili najpovoljnije tržište

Fer vrijednost odnosi se na cijenu koja je postignuta u prodaji imovine, odnosno prijenosu obveze u transakciji s tržišnim sudionikom na glavnom tržištu, tj. tržištu koje ima najveći volumen i razinu aktivnosti za imovinu ili obveze. Ako ono ne postoji onda subjekt nastoji postići najbolju cijenu, u svoju korist za imovinu ili obveze na najpovoljnijem tržištu. U nedostatku suprotnih dokaza, tržište na kojem je subjekt obavio normalnu transakciju smatra se glavnim ili najpovoljnijim. Ako je potrebno transportirati imovinu tada bi cijena imovine trebala biti prilagođena za troškove koji bi nastali prijevozom imovine iz glavnog ili najpovoljnijeg tržišta, dok se troškovi transakcije ne uključuju u fer vrijednost imovine jer takvi troškovi nisu obilježje imovine ili obveza.³⁵

4.1.2. Maksimalna i najbolja moguća uporaba

Fer vrijednost nefinancijske stavke imovine mjeri se na glavnom tržištu ili najpovoljnijem tržištu prema maksimalnoj i najboljoj mogućoj uporabi kod tržišnoga sudionika. Važno je navesti da se u obzir uzima sposobnost tržišnoga sudionika da generira ekonomske koristi.³⁶

Utvrđivanjem maksimalne i najbolje uporabe nefinancijske imovine, subjekt mora razmotriti je li korištenje imovine:³⁷

- fizički izvedivo (uzima u obzir fizičke karakteristike koje bi tržišni sudionik razmotrio kod određivanja cijene imovine, npr. lokacija ili veličina imovine);
- zakonom dopuštena (uzima u obzir pravna ograničenja vezana uz korištenje imovine koje bi tržišni sudionik razmatrao kod određivanja cijene imovine, npr. pravila vezana uz građevinske zone);
- financijski izvediva (uzima u obzir mogućnost da imovina koja je fizički i pravno dostupna generira prikladan prihod ili novčana sredstva).

³⁴ Deloitte Hrvatska, op. cit.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

4.1.3. Tehnike vrednovanja

Važno je naglasiti da se odabrane tehnike vrednovanja moraju dosljedno provoditi kako bi se povećali dostupni ulazni podatci, te kako bi se u konačnici smanjili ulazni podatci koji nisu vidljivi.³⁸

Utvrđivanje fer vrijednosti je relativno jednostavno ako su transakcije direktno dostupne na tržištu, no ako to nije slučaj, koriste se tehnike vrednovanja. MSFI 13 navodi tri tehnike vrednovanja na temelju kojih subjekti mogu utvrđivati fer vrijednost:³⁹

1. Tržišni pristup - subjekt koristi cijene i druge bitne informacije iz tržišnih transakcija identičnom ili sličnom imovinom, identičnim ili sličnim obvezama ili skupinom imovine i obveza.
2. Dobitni (prihodni) pristup - subjekt svodi buduće iznose (npr. novčane tokove, ili prihode i rashode) na jedan tekući (tj. diskontirani) iznos.
3. Troškovni pristup - iznosi koji se trenutno traže za zamjenu imovine (tekući trošak zamjene), što zapravo predstavlja iznos koji bi tržišni subjekt platio za kupovinu imovine slične vrijednosti.

4.1.4. Objavljivanje po hijerarhiji fer vrijednosti

MSFI 13 objašnjava hijerarhiju fer vrijednosti koja se koristi kod financijskih izvještaja, a podijeljena je na tri razine podataka koji ulaze u tehnike vrednovanja kojima se mjeri fer vrijednost:⁴⁰

- Ulazni podatci 1. razine – tržišno neusklađene cijene koje kotiraju na aktivnom tržištu za identičnu imovinu ili obveze koje su dostupne subjektu na datum mjerenja. Kotirane tržišne cijene na aktivnom tržištu pružaju najpouzdaniji dokaz o fer vrijednosti te su za mjerenje fer vrijednosti dostupne bez ikakvih usklađivanja.

³⁸Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 45/13), MSFI 13 „Mjerenje fer vrijednosti“, točke B5 – B11

³⁹Deloitte Hrvatska, op. cit.

⁴⁰Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 45/13), MSFI 13 „Mjerenje fer vrijednosti“, točke 72., 76., 77., 81., 82., 86., i 87.

- Ulazni podatci 2. razine – ulazni podatci koji nisu kotirane cijene koje su uključene u razinu 1, ali su vidljive za predmetnu imovinu bilo izravno, bilo neizravno. Podrazumijevaju se cijene za sličnu imovinu ili obveze, na aktivnom glavnom tržištu, koje nisu kotirane cijene, vrijednost koja se zapaža za navedenu imovinu ili obveze kao što su na primjer kamatne stope, stope povrata koje se mogu pratiti na tržištu i krivulje prinosa koje su dostupne u uobičajenim intervalima. Odnosno, ulazni podatci koji su izvedeni iz ili uglavnom potkrijepljeni vidljivim tržišnim podacima, korelacijama ili drugim tržišno - potvrđenim podacima.
- Ulazni podatci 3. razine – ulazni podatci koji nisu vidljivi za imovinu ili obveze tj. ulazni podatci za mjerenje fer vrijednosti koji se ne mogu pratiti za pojedinu imovinu ili obveze. Neuočljivi podatci za mjerenje fer vrijednosti se koriste ako važni podatci nisu dostupni. U tom slučaju subjekt razvija neuočljive ulazne podatke tako što uzima najbolje raspoložive informacije u danim okolnostima.

MSFI 13 zahtijeva da subjekt objavljuje informacije o mjerenju fer vrijednosti koje omogućuju korisnicima ocjenjivanje financijskih izvještaja, a odnose se na:⁴¹

- imovinu i obveze koje se u izvještaju o financijskom položaju nakon prvog knjiženja opetovano ili jednokratno mjere po fer vrijednosti,
- tehnike vrednovanja i ulazne podatke korištene u izvođenju mjera fer vrijednosti,
- opetovano mjerenje fer vrijednosti koristeći značajne ulazne podatke koji nisu vidljivi (podatke 3. razine),
- utjecaj mjerenja na dobit i gubitak ili ostalu sveobuhvatnu dobit tekućega razdoblja.

4.2. Materijalna imovina

S računovodstvenog aspekta materijalna imovina se primarno razmatra kroz dvije skupine koje su definirane računovodstvenim standardima:

- nekretnine, postrojenja i oprema (MRS 16 i HSFI 6),
- ulaganje u nekretnine (MRS 40 i HSFI 7)

⁴¹ MSF 13, op. cit., točka 91.

Računovodstveni standardi dopuštaju ili zahtijevaju druge postupke za materijalnu imovinu kao, primjerice, dugotrajna imovina namijenjena prodaji i prestanak poslovanja (HSFI 8/MSFI 5), biološka imovina (HSFI 17/MRS 41), pravo na iskorištavanje rudnih rezervi (nafta, prirodni plin i sl.), najmovi (MRS 17/HSFI 6) itd., zbog čega je jako važno dobro poznavati i temeljito razmatrati računovodstvene standarde.

4.2.1. Nekretnine, postrojenja i oprema

Ovu skupinu imovine uređuje MRS 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema* i HSFI 6 - *Dugotrajna materijalna imovina*. Nekretnine, postrojenja i oprema su materijalna imovina koju društvo koristi u proizvodnji proizvoda ili isporuci roba ili usluga ili za administrativne svrhe.⁴² Materijalna imovina podrazumijeva zemljišta, građevinske objekte, strojeve, opremu, namještaj, transportna sredstva itd. Da bi se dugotrajna materijalna imovina uopće priznala u bilanci, moraju biti ispunjena sljedeća dva uvjeta:⁴³

- vjerojatnost da će buduće ekonomske koristi povezane sa sredstvom pritjecati u subjekt, i
- trošak sredstva može se pouzdano izmjeriti.

Nekretnine, postrojenja i oprema, odnosno pojedinačni predmet koji ispunjava uvjete priznavanja, se početno priznaju u bilanci u visini troška nabave. Trošak nabave se sastoji od nabavne cijene uključujući nepovratne poreze nakon odbitka trgovačkih popusta i rabata, i svih nužnih troškova koji se mogu izravno pripisati dovođenju sredstva na mjesto i u radno stanje za namjeravanu uporabu (instaliranja i montaže, pripreme, isporuke i rukovanja ...).⁴⁴

Za naknadno mjerenje nekretnina, postrojenja i opreme poduzeća mogu odabrati **model troška ili model revalorizacije** kao svoju računovodstvenu politiku i primijeniti tu politiku na cjelokupnu skupinu nekretnina, postrojenja i opreme.⁴⁵

⁴² Belak V. (2006.), Profesionalno računovodstvo, Zgombić & Partneri, Zagreb, str. 156.

⁴³ Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 136/09), MRS 16 „Nekretnine, postrojenja i oprema“, točka 7.

⁴⁴ Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 136/09), MRS 16 „Nekretnine, postrojenja i oprema“, točka 16. i 17.

⁴⁵ Cirkveni T. (2009.), Smanjenje vrijednosti revalorizirane dugotrajne materijalne imovine, RRiF, br. 3/09., str. 59.

Prema **modelu troška**, nakon početnoga priznanja neko sredstvo nekretnina, postrojenja i opreme treba iskazati prema njegovom trošku nabave umanjenom za akumuliranu amortizaciju i gubitke od umanjenja vrijednosti, uz iznimku zemljišta. Zemljište se iskazuje prema nabavnoj vrijednosti smanjenoj za moguće gubitke od umanjenja, s obzirom na to da se njegova vrijednost ne smanjuje za ispravak vrijednosti jer ne podliježe obračunu amortizacije.⁴⁶

Amortizacijom se postupno kroz više godina alocira trošak nabave kao trošak u račun dobiti i gubitka. Različite metode amortizacije i procjena vijeka trajanja sredstava pretpostavlja različite iznose amortizacije pa samim time utječe na rezultat računa dobiti i gubitka. Dopuštene metode su linearna metoda, metoda padajućega salda i metodu jedinice proizvoda. MRS 16 navodi da odabir metode mora odražavati okvir očekivanog trošenja budućih ekonomskih koristi imovine od strane subjekta.⁴⁷

Nadalje, ako postoje razlozi za **umanjenje vrijednosti** potrebno je primijeniti odredbe MRS-a 36 – Umanjenje imovine. Na kraju svakogA izvještajnogA razdoblja ocjenjuje se hoće li neka imovina odnosno sredstvo biti umanjeno (test na umanjenje), i ako postoji razlog tj. pokazatelj koji na to upućuje, potrebno je procijeniti nadoknativi iznos sredstva.⁴⁸

Ako je nadoknativi iznos sredstva manji od knjigovodstvenoga iznosa, vrijednost sredstva treba umanjiti do nadoknativoga iznosa. Nadoknativa vrijednost imovine je njezina fer vrijednost umanjena za troškove prodaje ili vrijednost u uporabi, ovisno što je više. Vrijednost u uporabi je sadašnja vrijednost budućih novčanih tijekova za koje se očekuje da će pritićati od imovine.⁴⁹

U slučaju da se provodi gubitak od umanjenja treba ga odmah priznati kao **rashod u računu dobiti i gubitka**, osim ako se imovina iskazuje u revaloriziranom iznosu prema nekom drugom MRS-u, npr. modelu revalorizacije MRS-a 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema*. U tom slučaju gubitak od umanjenja prethodno revalorizirane imovine priznaje se u sklopu

⁴⁶ Cirkveni T. (2009.), op. cit., str. 59.

⁴⁷ MRS 16, op. cit., točka 60.

⁴⁸ Ibid., točka 9.

⁴⁹ Ibid., točka 6.

ostale sveobuhvatne dobiti do iznosa do kojega gubitak od umanjenja ne prelazi iznos revalorizacijskoga viška.⁵⁰

Prema **modelu revalorizacije**, nakon početnoga priznanja, neki predmet nekretnina, postrojenja i opreme treba iskazati prema revaloriziranom iznosu. Revalorizirani iznos čini njegova fer vrijednost na datum revalorizacije umanjena za svaku kasnije obračunanu akumuliranu amortizaciju i kasnije akumulirane gubitke od umanjena. Revalorizacija se treba provoditi dovoljno redovito tako da se knjigovodstvena vrijednost značajno ne razlikuje od one do koje se dolazi utvrđivanjem fer vrijednosti na datum izvještaja o financijskom položaju (balance).⁵¹

Kod ovog modela s amortizacijom se postupa na jedan od sljedeća dva načina:⁵²

- a) prvi je način da se revalorizira istodobno bruto knjigovodstveni iznos i njegova akumulirana amortizacija tako da knjigovodstveni iznos bude jednak revaloriziranom iznosu,
- b) drugi je način da se akumulira amortizacija isključi na teret bruto – knjigovodstvenoga iznosa, a neto iznos se prepravlja do realiziranoga iznosa.

Povećanje knjigovodstvene vrijednosti sredstva zbog revalorizacije priznaje se u ostalu sveobuhvatnu dobit i kumulativno u kapitalu kao **revalorizacijska rezerva**. Povećanje knjigovodstvene vrijednosti se može priznati kao prihod u računu dobiti i gubitka samo do svote kojom se nadoknađuju rashodi koji su knjiženi zbog prethodnoga smanjenja vrijednosti istog sredstva. Kad se knjigovodstvena vrijednost imovine smanji zbog revalorizacije, to smanjenje treba priznati kao rashod u računu dobiti i gubitka. Međutim, ako se smanjenje imovine provodi na imovini koja je prethodno revalorizirana na više, ide na teret revalorizacijske rezerve do svote koja postoji, koje se jednako tako izvještava u okviru Ostale sveobuhvatne dobiti. Umanjene iznad te svote se priznaje kao rashod u računu dobiti i gubitka.⁵³

⁵⁰ Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 136/09), MRS 36 „Umanjenje imovine“, točka 60. i 61.

⁵¹ Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 136/09), MRS 16 „Nekretnine, postrojenja i oprema“, točka 31.

⁵² Ibid., točka 35.

⁵³ Belak V., Vudrić N., (2012.), Osnove suvremenog računovodstva, Belak excellens d.o.o., Zagreb str 442.

Kod priznavanja revalorizacijskih rezervi nužno je spomenuti i zahtjeve HSFI-a 12 i MRS-a 12 u vezi iskazivanja učinaka poreza na dobit, tj. **odgođene porezne obveze**. Kad se imovina revalorizira, a ta se revalorizacija uključuje u poreznu osnovicu u nekom idućem razdoblju, poduzetnik treba iskazati odgođenu poreznu obvezu primjenjujući na tu revalorizacijsku rezervu propisanu stopu poreza na dobit (20%). Odgođena porezna obveza iskazuje se kao smanjenje revalorizacijske rezerve.⁵⁴

Revalorizacijska rezerva predstavlja nerealiziranu dobit, međutim, može se realizirati na jedan od sljedećih načina:⁵⁵

- povlačenjem sredstva iz uporabe,
- otuđenjem sredstva i
- korištenjem sredstva.

Kod dugotrajne materijalne imovine „realizacija“ podrazumijeva prijenos s revalorizacijskih rezervi izravno u zadržanu dobit, a ne kroz račun dobiti i gubitka.

Korištenjem sredstva dio rezervi se može realizirati i prije prestanka priznavanja sredstva. U tom slučaju je to iznos razlike između amortizacije zasnovane na revaloriziranom iznosu imovine i amortizacije zasnovane na izvornom trošku nabave.

Prijenos revalorizacijske pričuve u zadržanu dobit kroz obračun amortizacije imovine, ili njezinom prodajom ili drugim načinom otuđenja oporeziv je porezom na dobitak. Porezni tretman revalorizacije uređen je čl. 39. Pravilnika o PD-u.⁵⁶ Revalorizacijske rezerve uključuju se u poreznu osnovicu u iznosu povećane amortizacije koja je nastala zbog revalorizacije.

Preostale rezerve uključuju se u poreznu osnovicu nakon prodaje, uništenja ili otuđenja imovine od koje je rezerva oblikovana.⁵⁷

⁵⁴ Štahan M. et. al. (2014.), Računovodstvo trgovačkih društava, TEB - poslovno savjetovanje d.o.o., Zagreb, str. 803.

⁵⁵ Cirkveni T. (2013.), Računovodstvo revalorizacije nekretnina, RRiF, br. 7/13, str. 122.

⁵⁶ Pravilnik o porezu na dobit (NN: 12/14), čl. 39.

⁵⁷ Štahan M. et. al., op.cit., str.803.

4.2.2. Ulaganje u nekretnine

Imovinu klasificiranu kao Ulaganje u nekretnine definira MRS 40 i HSFI 7. Pod ulaganjima u nekretnine podrazumijeva se nekretnina (zemljište ili zgrada, ili dio zgrade, ili oboje) koja se drži (od strane vlasnika ili najmoprimca u financijskom najmu) u svrhu zarade prihoda od najma ili zbog porasta vrijednosti kapitalne imovine ili oboje, a ne zbog: ⁵⁸

- a) upotrebe iste u proizvodnji ili opskrbi dobara ili usluga ili u administrativne svrhe, ili
- b) prodaje tijekom redovitoga poslovanja.

Ulaganje u nekretnine generira novčane tokove uglavnom neovisno od druge imovine subjekta. Po tome se ulaganja u nekretnine razlikuju od nekretnina koje koristi vlasnik.⁵⁹ Na nekretnine koje koristi vlasnik primjenjuje se MRS 16 koji je prethodno objašnjen.

Ulaganje u nekretnine početno se mjeri po trošku u koje treba uključiti i transakcijske troškove.⁶⁰ Međutim, ako je nekretnina koja je klasificirana kao ulaganje u nekretnine, stečena putem financijskog najma, onda se početno mjeri po fer vrijednosti nekretnine ili sadašnjoj vrijednosti minimalnih plaćanja najma, ovisno o tome koji je iznos niži. Taj iznos se također priznaje kao obveza po osnovi financijskog najma.⁶¹

Kod naknadnoga mjerenja ulaganja u nekretnine subjekt kao svoju računovodstvenu politiku može izabrati **model troška** ili **model revalorizacije** (fer vrijednosti). MRS 40 navodi da nije vjerojatno da model troška rezultira prikladnijom prezentacijom naspram modela revalorizacije, te na taj način favorizira model revalorizacije.

Poduzeća koji izaberu model troška kao računovodstvenu politiku naknadnoga mjerenja ulaganja u nekretnine, trebaju mjeriti ulaganja u nekretnine u skladu sa odredbama MRS 16 koji se odnosi na taj model, osim u slučaju kada ulaganja u nekretnine udovoljavaju kriterijima klasifikacije kao imovine raspoložive za prodaju u skladu sa MSFI 5.⁶² Dakle, po

⁵⁸ Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 136/09), MRS 40 „Ulaganje u nekretnine“, točka 5.

⁵⁹ Ibid., točka 7.

⁶⁰ Ibid., točka 20.

⁶¹ Gulin, D., Perčević, H., op. cit., str. 122.

⁶² MRS 40, op. cit., točka 56.

izabranom modelu troška pri naknadnom vrednovanju ulaganja u nekretnine potrebno je trošak nabave umanjiti za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od umanjena.

Poduzeća koji primjenjuju **model revalorizacije** kao model naknadnog mjerenja ulaganja u nekretnine ne obračunavaju amortizaciju na te nekretnine. Međutim, sve promjene fer vrijednosti ulaganja u nekretnine iskazuju se kroz **račun dobiti i gubitka**, na način da se povećanje fer vrijednosti iskazuje kao prihod, a smanjenje kao rashod.⁶³

4.3. Nematerijalna imovina

Ovu skupinu imovine uređuje MRS 38 – *Nematerijalna imovina* i HSFI 5 – *Dugotrajna nematerijalna imovina*.

MRS 38 nematerijalnu imovinu definira kao nemonetarnu imovinu bez fizičkih obilježja, odnosno imovinu u neopipljivom, nedodirljivom obliku koja se može zasebno identificirati. Imovina se može identificirati kao nematerijalna imovina ako ispunjava jedan od sljedeća dva kriterija:⁶⁴

- a) odvojivost – nematerijalna imovina se može odvojiti od subjekta i prodati, prenijeti, licencirati, iznajmiti ili zamijeniti pojedinačno ili zajedno s pripadajućim ugovorom, materijalnom imovinom ili obvezom, ili
- b) nastanak iz ugovornih ili zakonskih prava, bez obzira na činjenicu jesu li ta prava odvojiva ili prenosiva od subjekta ili od drugih prava i obveza.

Imovina koja zadovoljava jedan od navedenih kriterija naziva se prepoznatljiva nematerijalna imovina. Na primjer patenti, licence, franšize, softver koji nije dio hardvera itd.

⁶³ Gulin, D., Perčević, H., op. cit., str. 90.

⁶⁴ Međunarodni standardi financijskoga izvještavanja (NN: 136/09), MRS 38 „Nematerijalna imovina“, točka 12.

Nadalje, nematerijalna imovina treba se priznati samo ako:⁶⁵

- postoji vjerojatnost da će buduće ekonomske koristi povezane sa imovinom pritjecati u subjekt, i
- trošak sredstva može se pouzdano izmjeriti.

Nematerijalna imovina prema MRS 38 stječe se kupnjom od drugih subjekata i/ili je interno razvija poslovni subjekt. Nematerijalna imovina se može steći od drugih putem kupnje, poslovnim spajanjem, iz državne potpore ili razmjenom za neku drugu imovinu. Trošak nabave kad se nematerijalna imovina stječe kupnjom je cijena dobavljača uvećana za sve ovisne troškove nabave. Trošak nabave interno dobivene nematerijalne imovine obuhvaća sve izdatke koje se mogu izravno prepisati za stvaranje, proizvodnju i pripremanju sredstava u njegovoj namjeravanoj uporabi. Ti troškovi obuhvaćaju sljedeće pozicije: izdatci za materijal i usluge, plaće, nadnice, naknade za registar prava, amortizacije patenata i licence, opći troškovi te drugi troškovi koji su izravno uključeni ili neophodni da se dobije nematerijalna imovina.⁶⁶

Pri stvaranju interno dobivene imovine potrebno je razlikovati fazu istraživanja i fazu razvoja. Izdatke u fazi istraživanja nije moguće priznati kao nematerijalnu imovinu, tj. trebaju se priznati kao rashodi kroz račun dobiti i gubitka. Nematerijalna imovina može nastati iz faze razvoja i priznati se jedino ako se mogu dokazati sljedeći uvjeti:

- a) tehnička provedivost nematerijalne imovine koja se dovršava je tako što će biti raspoloživo za uporabu ili prodaju,
- b) postoji namjera dovršenja nematerijalnoga sredstva te njegova uporaba ili prodaja,
- c) postoji mogućnost uporabe ili prodaje nematerijalnoga sredstva,
- d) nematerijalno sredstvo će davati buduće ekonomske koristi,
- e) postoji raspoloživost odgovarajućih resursa da se dovrši razvoj i da se upotrijebi ili proda nematerijalno sredstvo,
- f) moguće je pouzdano utvrditi izdatak koji se može pripisati nematerijalnom sredstvu tijekom njegova razvoja.⁶⁷

⁶⁵MRS 38, op. cit., točka 21.

⁶⁶Gulin, D., Perčević, H., op. cit., str. 116.

⁶⁷MRS 38, op. cit., točka 52. – 57.

Dakle, izdatci za interno generiranu nematerijalnu imovinu se uglavnom ne kapitaliziraju. Oni se iskazuju kao rashod kroz račun dobiti i gubitka, uz iznimku izdataka u fazi razvoja koji zadovoljavaju prethodno navede uvjete.

Početno i naknadno mjerenje prepoznatljive nematerijalne imovine identično je mjerenju nekretnina, postrojenja i opreme iz MRS-a 16 koje je pojašnjeno u prethodnom poglavlju. Pri naknadnom mjerenju po modelu troška, trošak nabave se umanjuje za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od umanjenja. Model revalorizacije prikazuje fer vrijednost imovine na datum revalorizacije, umanjenom za naknadnu akumuliranu amortizaciju i za naknadne gubitke od umanjenja. Model revalorizacije kod nematerijalne imovine se treba provoditi prema aktivnom tržištu. U slučaju nepostojanja aktivnog tržišta, vrijednost nematerijalne imovine se iskazuje po trošku umanjena za akumuliranu amortizaciju i poslije akumulirane gubitke od umanjenja.⁶⁸

4.4. Financijska imovina

„Dugoročna financijska imovina predstavlja ulaganja s ciljem ostvarenja buduće ekonomske koristi koja se najčešće pojavljuje u obliku dobiti ili kamata ili određenih posrednih koristi, primjerice kod obveznih dugoročnih ulaganja.“⁶⁹

Za obveznike HSFI-a financijska imovina uređena je kroz HSFI 9 - *Financijska imovina* i HSFI 2 - *Konsolidirani financijski izvještaji*. Za obveznike primjene MSFI-a, financijska imovina uređena je kroz MRS 27, MRS 28, MRS 31, MRS 32, MRS 39, MSFI 7 i MSFI 11.

Financijska imovina obuhvaća udjele i dionice, dane zajmove, kredite i depozite, ulaganja u vrijednosne papire i ostalu financijsku imovinu. Zbog potrebe mjerenja navedena financijska imovina se klasificira u četiri skupine:⁷⁰

1. Financijska imovina čije se promjene fer vrijednosti priznaju u računu dobiti i gubitka: financijska imovina koja je namijenjena trgovanju (na primjer, ona koja je stečena ili je nastala uglavnom radi prodaje ili ponovnoga otkupa u bližoj budućnosti ili je

⁶⁸ MRS 38, op. cit., točka 72. – 82.

⁶⁹ Belak V., Vudrić N., op. cit., str 447.

⁷⁰ Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 136/09), MRS 39 „Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje“, točka 9.

derivativ) ili je svrstana u ovu skupinu prilikom početnoga priznavanja (osim ulaganja u vlasničke instrumente čija cijena ne kotira na aktivnom tržištu i čija se fer vrijednost ne može pouzdano izmjeriti).

2. Ulaganja koja se drže do dospijeca: nederivativna financijska imovina s fiksnom svotom plaćanja i fiksnim dospijecom koju poduzeće namjerava držati do dospijeca (primjerice obveznice koje se namjeravaju držati do dospijeca), osim ulaganja koja odgovaraju definiciji zajmova ili potraživanja.
3. Zajmovi i potraživanja: nederivativna financijska imovina s fiksnim ili odredivim plaćanjima koja ne kotira na aktivnom tržištu.
4. Financijska imovina raspoloživa za prodaju: sva financijska imovina koja ne spada u prethodne tri skupine.

Financijska imovina se **početno mjeri** po fer vrijednosti uvećanoj za transakcijske troškove koji su direktno povezani sa stjecanjem, izuzev financijske imovine koja se vodi po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka koja se ne uvećava za transakcijske troškove.⁷¹

Naknadno mjerenje financijske imovine se razlikuje po klasifikacijskim skupinama. Financijska imovina po fer vrijednosti kroz RDG i financijska imovina raspoloživa za prodaju se mjere po fer vrijednosti. Zajmovi i potraživanja te ulaganja koja se drže do dospijeca se mjere po amortiziranom trošku, uz primjenu efektivne kamatne stope. Nadalje, ulaganja u vlasničke instrumente čija cijena ne kotira na aktivnom tržištu, i čija se fer vrijednost ne može pouzdano izmjeriti, mjere se po trošku stjecanja.⁷² Dakle, različite skupine financijske imovine mjere se po različitim bazama, što je prikazano u sljedećoj tablici.

⁷¹ MRS 39, op. cit., točka 43.

⁷² Ibid., točka 46.

Tablica 8: Različite baze za mjerenje financijske imovine

Trošak	Amortizirani trošak	Fer vrijednost
<ul style="list-style-type: none"> Ulaganja u dionice koje nisu listane (nemaju aktivno tržište) 	<ul style="list-style-type: none"> Zajmovi i potraživanja Ulaganja koja se drže do dospjeća 	<ul style="list-style-type: none"> Financijska imovina po FV kroz RDG Financijska imovina raspoloživa za prodaju

Izvor: Šodan, S. (2015.): Nastavni materijal - Financijska analiza poslovanja, Ekonomski fakultet, Split, P3, str. 6.

Dobitci i gubitci od promjena vrijednosti pri naknadnom vrednovanju se različito tretiraju, ovisno u koju su skupinu klasificirani. Dobitci i gubitci od promjena fer vrijednosti za financijsku imovinu po fer vrijednosti kroz RDG se priznaju odmah u računu dobiti i gubitka kao prihodi odnosno rashodi.⁷³

Za financijsku imovinu raspoloživu za prodaju se dobitci ili gubitci se od promjena fer vrijednosti evidentiraju se u bilanci kroz revalorizacijske rezerve unutar kapitala i rezervi i istovremeno u okviru ostale sveobuhvatne dobiti. Po prestanku priznavanja (realizacije) financijske imovine raspoložive za prodaju potrebno je provesti reklasifikacijsku uskladu. Naime, riječ je o tome da se dobitci i gubitci prethodno priznati od revalorizacije financijske imovine u kapitalu kao revalorizacijska rezerva, uklanjaju iz kapitala i unose u račun dobiti i gubitka razdoblja kad dođe do realizacije, odnosno prestanka priznavanja financijske imovine. Istodobno se u izvještaju o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti ispravlja ta svota koja se prenosi u račun dobiti i gubitka razdoblja.⁷⁴

Zajmovi i potraživanja te ulaganja koja se drže do dospjeća se mjere po amortiziranom trošku uz primjenu efektivne kamatne stope. „Amortizirani trošak je iznos po kojem je financijska imovina mjerena pri početnom priznavanju, umanjen za iznos otplate kapitala, uvećan ili umanjen za kumulativnu amortizaciju primjenom efektivne kamatne stope za svaku razliku između početnoga iznosa i iznosa po dospjeću, te umanjen za sva smanjena zbog umanjenja vrijednosti ili nemogućnosti naplate.“ Efektivna kamatna stopa koja se primjenjuje, točno diskontira procijenjene buduće novčane tokove kroz očekivani vijek trajanja financijskoga instrumenta do neto knjigovodstvene vrijednosti. Naime, buduće novčane tokove procjenjuje poduzeće na temelju definiranih uvjeta ugovora financijskoga instrumenta.⁷⁵

⁷³ MRS 39, op. cit. točka 55.a

⁷⁴ MRS 39, op. cit., točka 55.b

⁷⁵ Ibid., točka 9.

Učinci naknadnoga mjerenja financijske imovine koja se mjeri po amortiziranom trošku se priznaje u račun dobiti i gubitka ako se financijska imovina prestala priznavati ili je njena vrijednost umanjena.

Na svaki datum bilance poduzeće procjenjuje postoji li objektivan dokaz o umanjenju vrijednosti financijske imovine (vjerojatno pokretanje stečaja, nestanak aktivnoga tržišta, značajne financijske poteškoće izdavatelja, mogućnost stečaja itd.). Ako postoje objektivni dokazi o umanjenju financijske imovine, poduzeće provodi umanjenje koje je specifično za svaku skupinu financijske imovine. Naime, MRS 39 propisuje postupak umanjenja za imovinu koja je raspoloživa za prodaju, imovinu koja se vodi po amortiziranom trošku i imovinu koja se vodi po trošku stjecanja.⁷⁶

Ako postoje objektivni dokazi o umanjenju imovine koja se vodi po amortiziranom trošku (zajmovi i potraživanja i ulaganja koja se drže do dospelja), iznos gubitka mjeri se kao razlika između knjigovodstvene vrijednosti imovine i sadašnje vrijednosti budućih novčanih tokova koje treba diskontirati uz primjenu iste efektivne kamatne stope kao i pri početnom priznavanju. Umanjenje knjigovodstvene vrijednosti se priznaje kao rashod u računu dobiti i gubitka.⁷⁷

Ako postoje objektivni dokazi o umanjenju vlasničkoga instrumenta koji se vodi po trošku stjecanja (ne kotira na aktivnom tržištu i fer vrijednost se ne može pouzdano utvrditi), iznos gubitka mjeri se kao razlika između knjigovodstvene vrijednosti imovine i sadašnje vrijednosti budućih novčanih tokova koje treba diskontirati po trenutnoj tržišnoj stopi povrata za sličnu financijsku imovinu.⁷⁸

U slučaju da postoje objektivni dokazi o umanjenju financijske imovine raspoložive za prodaju, iznos gubitka se priznaje kao rashod u računu dobiti i gubitka, a ne u kapitalu kao negativna revalorizacijska rezerva, što je slučaj kod smanjenja fer vrijednosti iste skupine financijske imovine. Nadalje, kumulativan gubitak koji je ranije priznat u kapitalu (rezervama) od promjena fer vrijednosti financijske imovine raspoložive za prodaju, se

⁷⁶ MRS 39, op. cit., točka 58.

⁷⁷ Ibid., točka 63.

⁷⁸ Ibid., točka 66.

uklanja i priznaje kao rashod u računu dobiti i gubitka čak i ako se financijska imovina nije prestala priznavati.⁷⁹

Ako se nakon priznavanja gubitka od umanjena fer vrijednost financijske imovine raspoložive za prodaju ponovo poveća, postupak priznavanja tog povećanja ovisi o tome je li riječ o vlasničkim ili dužničkim instrumentima. Kod vlasničkih instrumenata raspoloživih za prodaju naknadno povećanje fer vrijednosti, iznad ranije umanjene vrijednosti, treba priznati u revalorizacijske rezerve i ostalu sveobuhvatnu dobit, a ne u račun dobiti i gubitka tj. kao da umanjena vrijednosti nije ni bilo. Kod dužničkih instrumenata naknadno povećanje fer vrijednosti treba priznati kao prihod u računu dobiti i gubitka do razine do koje je ranije bio priznat rashod.⁸⁰

Na temelju svega navedenog može se zaključiti da naknadno mjerenje imovine, a posebno model revalorizacije direktno utječe na uspjeh i financijsku situaciju poduzeća. Međutim, promjene fer vrijednosti kod dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine te financijske imovine raspoložive za prodaju se iskazuju direktno u kapitalu (revalorizacijske rezerve), i tada promjene fer vrijednosti direktno utječu na financijsku situaciju kroz sliku bilance. Na temelju toga se u sljedećem poglavlju razrađuju financijski pokazatelji i utjecaj revalorizacije na pokazatelje.

⁷⁹ MRS 39., op. cit. točka 67.

⁸⁰ MRS 39., op. cit., točka 69.-70. i Belak, V., Vudrić, N., op. cit., str. 469.

5. INSTRUMENTI PROCJENE USPJEŠNOSTI POSLOVANJA

5.1. Pojam i značenje procjene uspješnosti poslovanja

Procjena uspješnosti poslovanja se temelji na analizi financijskih izvještaja. Analiza financijskih izvještaja je usmjerena na kvantitativne financijske informacije, te kao takva daje informacijsku podlogu za potrebe upravljanja, tj. odlučivanja. Suvremeni financijski menadžer svoje planiranje i predviđanje financijske stabilnosti mora započeti analizom financijskih izvještaja na temelju kojih može prepoznati dobre osobine, ali i slabosti poduzeća. Međutim, dobivene informacije na temelju analize financijskih izvještaja nisu sveobuhvatne jer analiza osigurava samo financijske informacije. Imajući na umu takva ograničenja, menadžeri moraju analizirati i nefinancijske informacije primjenom odgovarajućih metoda i tehnika. Da bi se došlo do financijskih informacija relevantnih za odlučivanje i upravljanje, koriste se metode koje su, prije svega, bazirane na raščlanjivanju i uspoređivanju. Uobičajene metode za analizu financijskih izvještaja su:⁸¹

- horizontalna analiza: na temelju komparativnih financijskih izvještaja i sagledavanja tendencija na temelju baznih indeksa,
- vertikalna analiza: na temelju strukturnih financijskih izvještaja,
- analiza pomoću pokazatelja: pojedinačni pokazatelji, skupine pokazatelja, sustavi pokazatelja i zbrojni ili sintetski pokazatelji.

Za potrebe ovog rada razrađuje se analiza pomoću pokazatelja zbog direktnoga utjecaja revalorizacije na njihov iznos.

5.2. Pokazatelji analize financijskih izvještaja

Pokazatelj je racionalan ili odnosan broj, što podrazumijeva da se jedna ekonomska veličina stavlja u odnos s drugom ekonomskom veličinom. Pokazatelji su potrebni za stvaranje informacijske podloge koja je potrebna za upravljanje i donošenje odluka. S obzirom na

⁸¹ Žager, K., Žager, L. (1999.): op. cit., str. 157.-159.

raznolikost odluka koje se žele donositi i različitim zahtjevima pojedinih interesnih skupina, razlikuje se nekoliko skupina financijskih pokazatelja:⁸²

- pokazatelji likvidnosti,
- pokazatelji zaduženosti,
- pokazatelji aktivnosti,
- pokazatelji ekonomičnosti,
- pokazatelji profitabilnosti, i
- pokazatelji investiranja.

S obzirom da kvalitetno upravljanje podrazumijeva da se u poslovanju zadovolje kriterij sigurnosti i kriterij uspješnosti ili efikasnosti, smatra se da su pokazatelji likvidnosti i zaduženosti pokazatelji sigurnosti poslovanja, a da su pokazatelji ekonomičnosti, profitabilnosti i investiranja pokazatelji uspješnosti. Pokazatelji aktivnosti se smatraju i pokazateljima sigurnosti i pokazateljima uspješnosti.⁸³

Da bi se mogla donijeti kvalitetna odluka o tome je li neki pokazatelj zadovoljavajući ili ne, potrebno je, za uspoređivanje i interpretaciju, koristiti određene standardne veličine, kao što su planirane ili očekivane vrijednosti, iskustvena mjerila, ranija uspješnost poduzeća i granske norme.⁸⁴

U prethodnom poglavlju je razmatrano računovodstveno postupanje s promjenama fer vrijednosti. Naime, promjene fer vrijednosti koje se evidentiraju kroz račun dobiti i gubitka direktno utječu na uspješnost poslovanja subjekta, a poslije i na financijsku situaciju poduzeća jer se poslovni rezultat iskazuje u bilanci pod stavkama kapitala. Međutim, utjecaj takvih promjena nije moguće izračunati ako nisu dostupni kompletni računovodstveni podaci poduzeća. Promjene fer vrijednosti koje se evidentiraju u kapital kao revalorizacijske rezerve imaju direktan utjecaj na financijsku situaciju. To se odnosi na dugotrajnu materijalnu imovinu (nekretnine, postrojenja i oprema), dugotrajnu nematerijalnu imovinu i financijsku imovinu raspoloživu za prodaju, iako se potonja kroz naknadnu reklasifikacijsku uskladu (po prestanku priznavanja) evidentira u račun dobiti i gubitka. Revalorizacija proizašla iz

⁸² Žager, K., Žager, L., op. cit., str. 172.

⁸³ Ibid., str. 173.

⁸⁴ Šodan, S. (2015.): Nastavni materijal - Financijska analiza poslovanja, Ekonomski fakultet, Split, P6 i P7. str. 4.

dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine dovodi do razlika u iskazivanju bilančnih pozicija u odnosu na poduzeća koja ne koriste revalorizaciju (dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine). Zbog toga je potrebno korigirati određene financijske pokazatelje u visini revalorizacijske rezerve kako bi poduzeća koja ne koriste revalorizaciju bile usporedive s poduzećima koje koriste revalorizaciju.

5.2.1. Pokazatelji likvidnosti

Ovi pokazatelji mjere sposobnost poduzeća da podmiri svoje kratkoročne obveze iz brzo raspoloživih novčanih izvora. U odnos se stavljaju pozicije aktive i pasive bilance. Izračun i najčešći pokazatelji likvidnosti su prikazani u sljedećoj tablici.

Tablica 9. Pokazatelji likvidnosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
koeficijent trenutne likvidnosti	novac	kratkoročne obveze
koeficijent ubrzane likvidnosti	kratkotrajna imovina - zalihe	kratkoročne obveze
koeficijent tekuće likvidnosti	kratkotrajna imovina	kratkoročne obveze
koeficijent financijske stabilnosti*	dugotrajna imovina – revalorizacijske rezerve	kapital – revalorizacijske rezerve + dugoročne obveze

Izvor: Žager, K., Žager, L. (1999.): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.176.

*korigirano za iznos revalorizacijske rezerve

Koeficijent tekuće likvidnosti pokazuje koliko su kratkoročne obveze poduzeća pokrivene kratkotrajnom imovinom. Koeficijent bi trebao biti veći od 2, tj. kratkotrajna imovina bi trebala biti minimalno dvostruko veća od kratkoročnih obveza. Razloge tome je postojanje rizika unovčavanja kratkotrajne imovine, prvenstveno zaliha i potraživanja. Nasuprot tome, ovaj pokazatelj ne bi trebao biti ni prevelik, jer to upućuje na neefikasno upravljanje zalihama ili korištenje novca.

Koeficijent ubrzane likvidnosti pokazuje koliko su kratkoročne obveze pokrivene kratkotrajnom imovinom umanjenom za zalihe. Ističe se da bi ovaj koeficijent trebao biti 1 ili veći od 1, tj. poduzeće bi trebalo imati brzo unovčive imovine minimalno koliko ima i kratkoročnih obveza.

Koeficijent trenutne likvidnosti pokazuje sposobnost poduzeća da iz najlikvidnijih sredstava tj. novca podmiri svoje kratkoročne obveze. Ovaj pokazatelj je previše osjetljiv na uplate novca pa se može stvoriti kriva slika o likvidnosti poduzeća, stoga je potrebno razmotriti više pokazatelja likvidnosti kako bi se dobila što realnija slika.

Koeficijent financijske stabilnosti pokazuje u kojem omjeru se dugotrajna imovina financira iz dugoročnih izvora. Poželjno je da ovaj koeficijent bude manji od 1 jer bi se na taj način dio kratkotrajne imovine financirao iz dugoročnih izvora. Ovaj koeficijent je obrnuto proporcionalan pokazatelju *neto - radnoga kapitala* koji pokazuje koliko se kratkotrajne imovine financiralo iz dugoročnih izvora. Što je manji koeficijent financijske stabilnosti poslovanja to je veći *neto - radni kapital*, a samim time i veća likvidnost i financijska stabilnost poslovanja. Vrijedi i obrnuto, kada je koeficijent financijske stabilnosti veći od 1, tj. kada poduzeće dio dugotrajne imovine financira iz kratkoročnih izvora i na taj način ugrožava likvidnost i financijsku stabilnost.⁸⁵ Korekcija za iznos revalorizacije se treba provesti bez obzira što se korigira isti iznos u brojniku i nazivniku, jer nekorekcijom revalorizacije koeficijent će prikazivati manju stabilnost, što nije realno.⁸⁶

5.2.2. Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji zaduženosti mjere koliko se poduzeće financira iz tuđih izvora sredstava. Temelje se na podacima iz bilance i računa dobiti i gubitka. Izračun i najčešći pokazatelji zaduženosti su prikazani u sljedećoj tablici.

⁸⁵ Šodan, S., op. cit., str. 5.

⁸⁶ Belak V., (2010.), Pokazatelji uspješnosti nakon revalorizacije imovine, RRiF, br. 10/10, str.26.

Tablica 10. Pokazatelji zaduženosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
koeficijent zaduženosti*	ukupne obveze	ukupna imovina – revalorizacijske rezerve
koeficijent vlastitog financiranja*	glavnica – revalorizacijske rezerve	ukupna imovina – revalorizacijske rezerve
koeficijent financiranja*	ukupne obveze	glavnica – revalorizacijske rezerve
pokriće troškova kamata	dobit prije poreza i kamata	Kamate
faktor zaduženosti	ukupne obveze	zadržana dobit+amortizacija
stupanj pokrića I.*	glavnica – revalorizacijske rezerve	dugotrajna imovina – revalorizacijske rezerve
stupanj pokrića II.*	glavnica – revalorizacijske rezerve + dugoročne obveze	dugotrajna imovina – revalorizacijske rezerve

Izvor: Žager, K., Žager, L. (1999.): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.177.

*korigirano za iznos revalorizacijske rezerve

Prva tri navedena pokazatelja u tablici odražavaju statičku zaduženost jer se temelje na podacima iz bilance. Pokriće troškova kamata i faktor zaduženosti upozoravaju na dinamičku zaduženost jer uvažavaju vremenski aspekt podmirenja duga, odnosno sposobnost poduzeća da servisira dug. Oni se utvrđuju na temelju podataka iz računa dobiti i gubitka.

Koeficijent zaduženosti i koeficijent vlastitog financiranja su obrnuto proporcionalni. Koeficijent zaduženosti pokazuje koliko se imovine financiralo iz tuđih izvora, a koeficijent vlastitoga financiranja koliko se imovine financiralo iz vlastitih izvora. Zbroj ovih pokazatelja mora iznositi 1 ili 100%. Zbroj ovih pokazatelja treba biti 1 nakon korekcije za revalorizacijsku rezervu, međutim koeficijent zaduženosti će se povećati, a koeficijent vlastitoga financiranja smanjiti, što znači da se povećava udio tuđega kapitala u odnosu na udio vlastitoga kapitala u izvorima imovine. Dakle, prema korigiranim pokazateljima povećava se zaduženost i financijska nesigurnost. Smatra se da poduzetnik nije prekomjerno zadužen ako je udio vlastitoga kapitala u izvorima imovine 50 % i veći te ako je udio tuđega kapitala u izvorima imovine manji od 50 %.

Koeficijent financiranja pokazuje odnos duga i glavnice, te ovaj koeficijent ne bi trebao biti veći od 1 jer bi to značilo da intenzivnije koristi tuđi kapital. Korekcijom koeficijenta financiranja za iznos revalorizacijske rezerve povećava se koeficijent financiranja što ukazuje na veći udio duga u izvorima imovine, tj. veću zaduženost.

Pokriće troškova kamata i faktor zaduženosti pokazuju dinamički aspekt zaduženosti. Pokriće troškova kamata pokazuje koliko su puta kamate pokrivene s dobiti prije poreza i kamata. Bolje da je pokazatelj što veći jer ukazuje na manju zaduženost. Faktor zaduženosti pokazuje koliko je godina potrebno da bi se iz zadržane dobiti i amortizacije pokrile postojeće obveze. Uvjet je da se nastavi ostvarivati dobit. Kao granična mjera najčešće se uzima 5 godina, a manji pokazatelj znači manju zaduženost.⁸⁷

5.2.3. Pokazatelji aktivnosti

Pokazatelji aktivnosti pokazuju brzinu cirkulacije imovine u poslovnom procesu, a računa se na temelju odnosa prihoda i prosječnoga stanja imovine ili pojedine pozicije imovine. Pokazatelji se računaju na temelju podataka iz bilance i računa dobiti i gubitka. Najčešće se pokazatelji aktivnosti računaju za ukupnu imovinu, kratkotrajnu imovinu i potraživanja, a kako se računaju prikazano je u sljedećoj tablici.

Tablica 11. Pokazatelji aktivnosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
koeficijent obrta ukupne imovine*	ukupni prihod	ukupna imovina – revalorizacijske rezerve
koeficijent obrta kratkotrajne imovine	ukupni prihod	kratkotrajna imovina
koeficijent obrta potraživanja	prihodi od prodaje	Potraživanja
trajanje naplate potraživanja u danima	broj dana u godini (365)	koeficijent obrta potraživanja
koeficijent obrta zaliha	troškovi za prodano	zalihe
dani vezivanja zaliha	broj dana u godini (365)	koeficijent obrta zaliha

Izvor: Žager, K., Žager, L. (1999.): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.178.

*korigirano za iznos revalorizacijske rezerve

S aspekta sigurnosti i s aspekta uspješnosti, za prva tri koeficijenta obrtaja, bolje je da su što veći. Koeficijent obrta ukupne imovine pokazuje koliko poduzeće stvara prihoda na jednu novčanu jedinicu (kunu) ukupne imovine. Korekcija koeficijenta obrta ukupne imovine za iznos revalorizacije će utjecati na njegovo povećanje, jer se u tom slučaju stvara više prihoda po jedinici imovine. Za trajanje naplate potraživanja bolje je da je što kraće kako bi poduzetnik brže došao do sredstava. Koeficijent obrtaja zaliha pokazuje koliko se puta prosječne zalihe obrnu u toku jedne poslovne godine, stoga je za ovaj pokazatelj bolje da je

⁸⁷ Šodan, S., op. cit., str. 6.

što veći. Dani vezivanja predstavljaju prosječan broj dana potrebnih da se postojeće zalihe prodaju, stoga je za poduzetnika povoljniji što kraći broj dana.⁸⁸

5.2.4. Pokazatelji ekonomičnosti

Pokazatelji ekonomičnosti mjere odnos prihoda i rashoda. Takav odnos pokazuje koliko se prihoda ostvaruje po jedinici rashoda. Pokazatelji ekonomičnosti računaju se na temelju podataka iz računa dobiti i gubitka, zbog čega revalorizacijske rezerve nemaju utjecaja na iznos pokazatelja.

Izračun i najvažniji pokazatelji ekonomičnosti su prikazani u sljedećoj tablici.

Tablica 12. Pokazatelji ekonomičnosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
ekonomičnost ukupnog poslovanja	ukupni prihodi	ukupni rashodi
ekonomičnost prodaje/poslovanja	prihodi od prodaje/poslovni prihodi	rashodi prodaje/poslovni rashodi
ekonomičnost financiranja	financijski prihodi	financijski rashodi
ekonomičnost izvanrednih aktivnosti	izvanredni prihodi	izvanredni rashodi

Izvor: Žager, K., Žager, L. (1999): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.179.

Pokazatelji ekonomičnosti pokazuju koliko se novčanih jedinica prihoda ostvari po jednoj novčanoj jedinici rashoda. Na primjer, ekonomičnost financiranja pokazuje koliko se novčanih jedinica financijskih prihoda ostvari po 1 jedinici financijskih rashoda. Isto se interpretiraju i ostali pokazatelji. Isključivo za ovaj koeficijent je uobičajeno da bude manji od 1, odnosno da financijski rashodi budu veći od financijskih prihoda. Za koeficijente ekonomičnosti je poželjno da budu što veći, a barem veći od 1 da bi se uopće ostvario pozitivan rezultat.⁸⁹

⁸⁸ Šodan, S., op. cit., str. 7

⁸⁹ Šodan, S., op. cit., str. 8.

5.2.5. Pokazatelji profitabilnosti

Pokazatelji profitabilnosti mjere povrat uloženog kapitala, a uobičajeno se razmatraju pokazatelji marže profita, rentabilnost imovine i rentabilnost glavnice. Pokazatelji se računaju na temelju podataka iz računa dobiti i gubitka i bilance.

Temeljni pokazatelji profitabilnosti i njihov postupak izračunavanja prikazani su u sljedećoj tablici.

Tablica 13. Pokazatelji profitabilnosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
bruto marža profita	dobit prije poreza i kamata	ukupni prihod
neto marža profita	neto dobit + kamate	ukupni prihod
rentabilnost imovine (ROA)*	dobit prije poreza i kamata	ukupna imovina – revalorizacijske rezerve
rentabilnost glavnice (ROE)*	neto dobit	vlastiti kapital (glavnica) – revalorizacijske rezerve

Izvor: Žager, K., Žager, L. (1999): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.180.

*korigirano za iznos revalorizacijske rezerve

Važno je napomenuti da se ovi pokazatelji prikazuju u postotku, pa je gore navedene pokazatelje potrebno pomnožiti sa 100. Profitna marža nam pokazuje koliko poduzeće ostvaruje dobiti na 1 kunu prihoda. Bruto i neto profitna marža se razlikuju po poreznom opterećenju. Ako se profitna marža pomnoži sa koeficijentom obrtaja ukupne imovine dobit ćemo pokazatelj rentabilnosti imovine koji pokazuje koliko se dobiti ostvaruje na 1 kunu aktive. Rentabilnost glavnice pokazuje koliko se dobiti ostvaruje na 1 kn glavnice, tj. koliki je povrat na uloženi kapital. Za sve navedene pokazatelje je bolje da budu što veći.⁹⁰ Korekcija pokazatelja rentabilnosti imovine i rentabilnosti glavnice u visini revalorizacijske rezerve pozitivno će utjecati na rentabilnost imovine i rentabilnost glavnice. Naime, korekcijama se postiže bolji odnos ostvarene dobiti i imovine odnosno dobiti i kapitala.

⁹⁰ Šodan, S., op. cit., str. 9.

5.3. Sinteza utjecaja revalorizacije na formule za izračun pokazatelja

Na temelju navedenog može se zaključiti da je učinak revalorizacije svojstven za svaku skupinu pokazatelja. Kod pokazatelja likvidnosti revalorizacijska rezerva je sadržana jedino u koeficijentu financijske stabilnosti. Korekcija koeficijenta financijske stabilnosti za iznos revalorizacijske rezerve u brojniku i nazivniku rezultirat će njegovim smanjenjem, ako je pokazatelj manji od 1. Nasuprot tome, ako je pokazatelj veći od 1, korekcija će utjecati na povećanje koeficijenta financijske stabilnosti što pokazuje bolju financijsku stabilnost. To znači da se korekcijom pokazatelja može smanjiti financijska stabilnost ovisno o odnosu dugotrajne imovine i uložених izvora (glavnice i dugoročne obveze).

Više pokazatelja zaduženosti je moguće korigirati za iznos revalorizacijske rezerve. Korekcija koeficijenta zaduženosti u nazivniku i koeficijenta vlastitoga financiranja u brojniku i nazivniku za iznos revalorizacijske rezerve, povećava koeficijent zaduženosti a smanjuje koeficijent vlastitog financiranja, što pokazuje povećanje zaduženosti i financijske nesigurnosti. To ukazuje na to da je sa revalorizacijskim rezervama veća sigurnost i manja zaduženost

Kod pokazatelja aktivnosti revalorizacijska rezerva je sadržana samo u koeficijentu obrtaja ukupne imovine. Korekcija koeficijenta obrtaja za iznos revalorizacijske rezerve u nazivniku utjecat će na njegovo povećanje. To ukazuje na to da je sa revalorizacijskim rezervama manja aktivnost ukupne imovine jer se po jednoj jedinici ukupne imovine stvara manje prihoda.

Pokazatelji ekonomičnosti se ne mogu korigirati za revalorizacijsku rezervu jer se oni računaju na temelju pozicija iskazanih u računu dobiti i gubitka. Poduzeća mogu interno na temelju dostupnih podataka izračunati utjecaj promjena fer vrijednosti koje se evidentiraju kroz račun dobiti i gubitka, i na taj način procijeniti utjecaj tih promjena na njihovo poslovanje.

Kod pokazatelja profitabilnosti za iznos revalorizacijske rezerve je moguće korigirati rentabilnost glavnice i rentabilnost imovine. Korekcija oba pokazatelja za iznos revalorizacijske rezerve u nazivniku utjecat će na povećanje oba pokazatelja. To ukazuje na to da su pokazatelji profitabilnosti bolji bez revalorizacijske rezerve jer je bolji odnos dobiti i imovine odnosno dobiti i kapitala.

Dakle, može se reći da revalorizacijska rezerva pozitivno utječe na pokazatelje zaduženosti, a negativno na pokazatelje profitabilnosti. Na temelju toga se u sljedećem poglavlju provodi analiza utjecaja revalorizacije na primjeru 25 poduzeća koja kotiraju na burzi, u cilju procjene utjecaja revalorizacije na pokazatelje i utjecaja na rangiranje u odnosu na poduzeća koja nemaju revalorizacijske rezerve i/li ne koriste model revalorizacije.

6. UTJECAJ REVALORIZACIJE NA FINANCIJSKE POKAZATELJE LISTANIH HOTELSKIH PODUZEĆA U HRVATSKOJ U 2014. GODINI

U ovom dijelu provodi se analiza utjecaja promjena fer vrijednosti koji se evidentiraju u sklopu revalorizacijske rezerve. To se prvenstveno odnosi na revalorizaciju dugotrajne nefinancijske imovine u skladu s MRS - om16 i MRS – om 38. Prisutne su i promjene fer vrijednosti financijske imovine raspoložive za promjenu, međutim, takva vrsta imovine kod hotelskih poduzeća nije značajna. Hotelska poduzeća izabrana su jer su kapitalno - intenzivna i kao takva prikladna za ovu analizu. U sljedećoj tablici prikazana su hotelska poduzeća s pripadajućim iznosom revalorizacijske rezerve na kojima se provodi ova analiza.

Tablica 14. Listana hotelska poduzeća u Hrvatskoj u 2014. godini

Oznaka	Hotelska poduzeća	Revalorizacijske rezerve
a1	SOLARIS, d.d.	456.662.784,00
a2	HOTELI VODICE d.d.	146.220.902,00
a3	HOTEL MEDENA d.d.	106.935.131,00
a4	HOTELI ZLATNI RAT d.d.	86.775.346,00
a5	HOTELI TUČEPI d.d.	71.973.478,48
a6	HOTELI BRELA d.d.	61.331.330,00
a7	HOTELI ŽIVOGOŠĆE d.d.	47.952.647,00
a8	MAISTRA d.d.	36.150.000,00
a9	VALMAR RIVIERA d.d.	29.413.744,00
a10	HOTELI MAESTRAL d.d.	27.164.505,00
a11	HTP OREBIĆ d.d.	13.306.029,00
a12	DUBROVAČKO PRIMORJE d.d.	1.558.797,00
a13	ARENATURIST d.d.	66.572,00
a14	TURISTHOTEL d.d. ZADAR	- 2.909.949,00
a15*	APARTMANI MEDENA d.d.	-
a16*	HOTELI BAŠKA VODA d.d.	-
a17*	HOTELI HALUDOVO MALINSKA d.d.	-
a18*	IMPERIAL d.d.	-
a19*	HOTELI JADRAN d.d.	-
a20*	HOTELI MAKARSKA d.d.	-
a21*	HUP-ZAGREB d.d.	-
a22*	JELSA d.d.	-
a23*	PLAVA LAGUNA d.d.	-
a24*	PALACE HOTEL ZAGREB d.d.	-
a25*	SUNČANI HVAR d.d.	-

Izvor: Prikaz autora prema financijskim izvještajima

*navedena poduzeća nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu u bilanci

Navedena poduzeća su obveznici primjene Međunarodnih standarda financijskoga izvještavanja jer kotiraju na uređenom tržištu kapitala, odnosno burzi. Utjecaj revalorizacije u iznosu revalorizacijske rezerve na financijske pokazatelje će se razmatrati u okviru svake grupe pokazatelja.

6.1. Analiza utjecaja revalorizacije na pokazatelje likvidnosti

Sljedeća tablica prikazuje pokazatelje likvidnosti i potrebne korekcije. Na pokazateljima tekuće i ubrzane likvidnosti ne provodi se korekcija za iznos revalorizacijske rezerve. Međutim, za pokazatelje financijske stabilnosti se provodi korekcija u brojniku i nazivniku za iznos revalorizacijske rezerve.

Tablica 15. Pokazatelji likvidnosti i korigirani pokazatelji likvidnosti

POKAZATELJI LIKVIDNOSTI 2014.					
	Koeficijent tekuće likvidnosti	Koeficijent ubrzane likvidnosti	Koeficijent financijske stabilnosti (KFS)		
Oznaka poduzeća	CTL	KUL	KFS	Korigirani KFS	Relativna promjena (%)
a1	0,43	0,40	1,08	1,13	-5%
a2	0,04	0,04	1,19	1,54	-29%
a3	0,05	0,04	3,40	-5,02	248%
a4	0,46	0,45	1,11	1,14	-2%
a5	0,24	0,23	1,08	1,09	-2%
a6	0,33	0,30	1,08	1,10	-2%
a7	1,11	1,09	0,99	0,99	0%
a8	0,06	0,05	1,81	1,84	-1%
a9	0,87	0,85	1,01	1,01	0%
a10	0,57	0,53	1,03	1,04	-1%
a11	6,15	6,09	0,79	0,74	7%
a12	0,68	0,67	1,07	1,07	0%
a13	1,34	1,32	0,98	0,98	0%
a14	4,81	4,77	0,51	0,51	-1%
a15*	0,05	0,05	1,52	1,52	0%
a16*	0,24	0,15	1,08	1,08	0%
a17*	0,82	0,80	1,00	1,00	0%
a18*	0,58	0,55	1,03	1,03	0%
a19*	0,35	0,32	1,50	1,50	0%
a20*	7,91	7,77	0,91	0,91	0%
a21*	2,03	1,97	0,89	0,89	0%
a22*	0,31	0,30	1,24	1,24	0%
a23*	1,10	1,08	0,99	0,99	0%
a24*	0,41	0,33	1,09	1,09	0%
a25*	0,12	0,12	5,76	5,76	0%

Izvor: Prikaz autora prema financijskim izvještajima

* navedena poduzeća nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu u bilanci

Za poduzeća koja imaju iskazane revalorizacijske rezerve u bilanci (poduzeća od a1 – a14) vidljiva je relativna promjena kod korigiranoga koeficijenta financijske stabilnosti. Naime, relativna promjena prikazuje za koliko se standardni pokazatelj promijenio u odnosu na korigirani pokazatelj. Primjerice, negativna relativna promjena u tablici pokazuje za koliko se posto koeficijent financijske stabilnosti smanjio u odnosu na korigirani koeficijent financijske stabilnosti. Za koeficijent financijske stabilnosti poželjno je da bude manji od 1, međutim, većini promatranih poduzeća taj koeficijent je veći od 1, što nije poželjno. To negativno utječe na neto - radni kapital, odnosno poduzeća dio svoje dugotrajne imovine financiraju iz kratkoročnih izvora. Korigirani pokazatelji financijske stabilnosti su u većini slučajeva veći od nekorigiranih, što je u tablici prikazano kao negativna, relativna promjena. Iznimka je subjekt a3 kod kojega su velike relativne promjene rezultat prevelike revalorizacije tj. revalorizacija je puno veća od iznosa od kojega se oduzima. Dakle, ove promjene ukazuju na to da je

financijska stabilnost bolja kad poduzeće ima iskazane pozitivne revalorizacijske rezerve bilance. Prema tome, postoji mogućnost da poduzeća koriste politiku revalorizacije u cilju prikazivanja bolje financijske slike poduzeća.

U sljedećoj tablici prikazan je utjecaj revalorizacijske rezerve na rangiranje listanih hotelskih poduzeća, na temelju pokazatelja financijske stabilnosti. Također, mogu se vidjeti promjene u poziciji unutar iste djelatnosti, a neka od tih poduzeća izravno konkuriraju.

Tablica 16. Rangiranje listanih hotelskih poduzeća prema pokazateljima likvidnosti

POKAZATELJI LIKVIDNOSTI 2014.				
	Koeficijent tekuće likvidnosti	Koeficijent ubrzane likvidnosti	Koeficijent financijske stabilnosti (KFS)	
R. br.	CTL	KUL	KFS	Korigirani KFS
1.	a20	a20	a14	a3**
2.	a11	a11	a11	a14
3.	a14	a14	a21*	a11
4.	a21	a21	a20*	a21*
5.	a13	a13	a13	a20*
6.	a7	a7	a23*	a13
7.	a23	a23	a7	a7
8.	a9	a9	a17*	a23*
9.	a17	a17	a9	a17*
10.	a12	a12	a18*	a9
11.	a18	a18	a10	a18*
12.	a10	a10	a12	a10
13.	a4	a4	a5	a12
14.	a1	a1	a1	a16*
15.	a24	a24	a16*	a24*
16.	a19	a19	a6	a5
17.	a6	a22	a24*	a6
18.	a22	a6	a4	a1
19.	a5	a5	a2	a4
20.	a16	a16	a22*	a22*
21.	a25	a25	a19*	a19*
22.	a8	a15	a15*	a15*
23.	a15	a8	a8	a2
24.	a3	a3	a3	a8
25.	a2	a2	a25*	a25*

Izvor: Prikaz autora prema financijskim izvještajima

* navedena poduzeća nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu u bilanci

** subjekt a3 ima negativan pokazatelj korigiranoga KFS-a

U odnosu korigiranih i nekorigiranih podataka, moguće je uočiti da subjekti kod korigiranih podataka, uglavnom pokazuju pad, gledajući po rang. Na primjer, poduzeće a5 pada s 13. pozicije na 16. poziciju, a poduzeće a1 s 14. pozicije na 18. poziciju. Dakle, ove promjene

ukazuju na to da je financijska stabilnost bolja kad poduzeće ima iskazane pozitivne revalorizacijske rezerve bilance.

6.2. Analiza utjecaja revalorizacije na pokazatelje zaduženosti

Kod koeficijenta zaduženosti i kod koeficijenta financiranja se provodi korekcija u nazivniku za iznos revalorizacijske rezerve, dok se kod koeficijenta vlastitoga financiranja ispravlja i brojnik i nazivnik za iznos revalorizacijske rezerve. Sljedeća tablica prikazuje korigirane pokazatelje zaduženosti i relativnu promjenu u odnosu na nekorigirane pokazatelje.

Tablica 17. Korigirani pokazatelji zaduženosti

POKAZATELJI ZADUŽENOSTI 2014.									
Oznaka poduzeća	Koeficijent zaduženost (KZ)			Koeficijent vlastitoga financiranja (KVF)			Koeficijent financiranja (KF)		
	KZ	Korigirani KZ	Relativna promjena (%)	KVF	Korigirani KVF	Relativna promjena (%)	KF	Korigirani KF	Relativna promjena (%)
a1	0,44	0,70	-57%	0,56	0,30	45%	0,79	2,28	-188%
a2	0,34	0,75	-119%	0,66	0,25	62%	0,52	2,95	-471%
a3	0,83	1,37	-66%	0,17	0,37	316%	4,82	3,70	177%
a4	0,61	0,73	-20%	0,39	0,27	30%	1,54	2,64	-72%
a5	0,36	0,43	-19%	0,64	0,57	11%	0,57	0,76	-34%
a6	0,26	0,31	-19%	0,74	0,69	7%	0,36	0,46	-27%
a7	0,61	0,87	-43%	0,39	0,13	67%	1,55	6,63	-329%
a8	0,49	0,50	-2%	0,51	0,50	2%	0,98	1,01	-3%
a9	0,38	0,38	-1%	0,62	0,62	1%	0,60	0,61	-2%
a10	0,39	0,45	-16%	0,61	0,55	10%	0,64	0,83	-29%
a11	0,13	0,16	-24%	0,87	0,84	4%	0,15	0,19	-29%
a12	0,63	0,63	0%	0,37	0,37	1%	1,71	1,73	-1%
a13	0,44	0,44	0%	0,56	0,56	0%	0,79	0,79	0%
a14	0,30	0,29	1%	0,70	0,71	0%	0,42	0,42	1%
a15*	0,36	0,36	0%	0,64	0,64	0%	0,55	0,55	0%
a16*	0,39	0,39	0%	0,61	0,61	0%	0,63	0,63	0%
a17*	0,23	0,23	0%	0,77	0,77	0%	0,30	0,30	0%
a18*	0,35	0,35	0%	0,65	0,65	0%	0,55	0,55	0%
a19*	0,44	0,44	0%	0,56	0,56	0%	0,78	0,78	0%
a20*	0,15	0,15	0%	0,85	0,85	0%	0,17	0,17	0%
a21*	0,26	0,26	0%	0,74	0,74	0%	0,35	0,35	0%
a22*	0,95	0,95	0%	0,05	0,05	0%	17,62	17,62	0%
a23*	0,46	0,46	0%	0,54	0,54	0%	0,85	0,85	0%
a24*	0,77	0,77	0%	0,23	0,23	0%	3,40	3,40	0%
a25*	0,86	0,86	0%	0,14	0,14	0%	6,31	6,31	0%

Izvor: Prikaz autora prema financijskim izvještajima

* navedena poduzeća nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu u bilanci

Za poduzeća koja imaju iskazane revalorizacijske rezerve u bilanci (subjekti od a1 – a14) vidljiva je relativna promjena kod svih koeficijenta. Za koeficijent zaduženosti poželjno je da

bude manji od 0,5, a za koeficijent vlastitoga financiranja poželjno je da bude veći od 0,5. Njihov zbroj mora biti 1. Promatrajući koeficijent zaduženosti i korigirani koeficijent zaduženosti jasno je da se korigirani koeficijent zaduženosti znatno povećava kod većine poduzeća, što nije dobro, te se taj negativni pomak iskazuje u tablici kao negativna, relativna promjena. Naime, relativna promjena prikazuje za koliko se standardni pokazatelj promijenio u odnosu na korigirani pokazatelj. Primjerice, negativna relativna promjena u tablici pokazuje za koliko se posto koeficijent zaduženosti smanjio u odnosu na korigirani koeficijent zaduženosti. Kod koeficijenta vlastitoga financiranja je suprotno, tj. vidljiva su značajna smanjenja korigiranoga koeficijenta u odnosu na standardni pokazatelj. Dakle, revalorizacijska rezerva značajno poboljšava koeficijent zaduženosti i koeficijent vlastitoga financiranja. Koeficijent financiranja pokazuje odnos duga i glavnice i trebao bih biti što niži, a maksimalno 1. Kao i kod prethodna dva pokazatelja vidljivo je da se korekcijom za revalorizacijsku rezervu pokazatelj pogoršava. Dakle, revalorizacijska rezerva poboljšava pokazatelje zaduženosti, pa se može pretpostaviti da neka poduzeća koriste revalorizacijsku politiku u cilju prikazivanja veće sigurnosti poslovanja.

U sljedećoj tablici prikazan je utjecaj revalorizacijske rezerve na rangiranje listanih hotelskih poduzeća, na temelju pokazatelja zaduženosti.

Tablica 18. Rangiranje listanih hotelskih poduzeća prema pokazateljima zaduženosti

POKAZATELJI ZADUŽENOSTI 2014.						
R. br.	Koeficijent zaduženosti		Koeficijent vlastitoga financiranja		Koeficijent financiranja	
	KZ	Korigirani KZ	KVF	Korigirani KVF	KF	Korigirani KF
1.	a11	a20*	a11	a20*	a11	a3
2.	a20*	a11	a20*	a11	a20*	a20*
3.	a17*	a17*	a17*	a17*	a17*	a11
4.	a21*	a21*	a21*	a21*	a21*	a17*
5.	a6	a14	a6	a14	a6	a21*
6.	a14	a6	a14	a6	a14	a14
7.	a2	a18*	a2	a18*	a2	a6
8.	a18*	a15*	a18*	a15*	a18*	a18*
9.	a15*	a9	a15*	a9	a15*	a15*
10.	a5	a16*	a5	a16*	a5	a9
11.	a9	a5	a9	a5	a9	a16*
12.	a16*	a19*	a16*	a19*	a16*	a5
13.	a10	a13	a10	a13	a10	a19*
14.	a19*	a10	a19*	a10	a19*	a13
15.	a1	a23*	a1	a23*	a1	a10
16.	a13	a8	a13	a8	a13	a23*
17.	a23*	a12	a23*	a12	a23*	a8
18.	a8	a1	a8	a1	a8	a12
19.	a4	a4	a4	a4	a4	a1
20.	a7	a2	a7	a2	a7	a4
21.	a12	a24*	a12	a24*	a12	a2
22.	a24*	a25*	a24*	a25*	a24*	a24*
23.	a3	a7	a3	a7	a3	a25*
24.	a25*	a22*	a25*	a22*	a25*	a7
25.	a22*	a3	a22*	a3	a22*	a22*

Izvor: Prikaz autora prema financijskim izvještajima

* navedena poduzeća nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu u bilanci

Iz tablice je vidljivo da su pozicije poduzeća jednake kod pokazatelja zaduženosti i kod pokazatelja vlastitoga financiranja. Ako promatramo odnos korigiranih i nekorigiranih podataka, moguće je uočiti da poduzeća kod korigiranih podataka, uglavnom pokazuju pad, gledajući po rang. Na primjer, poduzeće a1 pada s 15. pozicije na 18. poziciju, a poduzeće a2 pada s 5. pozicije na 20. poziciju. Nasuprot tome, vidljivo je kako se poboljšava pozicija poduzeća koji nemaju revalorizacijsku rezervu kada se korigiraju, odnosno kada se „izjednače“ pokazatelji poduzeća koji imaju revalorizacijsku rezervu. Na primjer, poduzeće a12 s 21. pozicije na 17. poziciju te poduzeće a13 s 16. pozicije na 13. poziciju. Promatrajući koeficijent financiranja može se zaključiti isto kao i u prethodna dva koeficijenta.

6.3. Analiza utjecaja revalorizacije na pokazatelje aktivnosti

Koeficijent obrtaja ukupne imovine potrebno je korigirati u nazivniku za iznos revalorizacijske rezerve, dok se koeficijent obrtaja kratkotrajne imovine ne korigira. Sljedeća tablica prikazuje korigirane pokazatelje aktivnosti i relativnu promjenu u odnosu na nekorigirane pokazatelje.

Tablica 19. Pokazatelji aktivnosti i korigirani pokazatelji aktivnosti

POKAZATELJI AKTIVNOSTI 2014.				
Oznaka poduzeća	Koeficijent obrta ukupne imovine			Koeficijent obrta kratkotrajne imovine
	KOUI	Korigirani KOUI	Relativna promjena %	KOKI
a1	0,22	0,35	-57%	4,25
a2	0,08	0,18	-119%	12,15
a3	0,10	0,17	-66%	2,66
a4	0,17	0,21	-20%	2,27
a5	0,21	0,25	-19%	9,51
a6	0,25	0,29	-19%	6,66
a7	1,25	1,79	-43%	18,96
a8	0,34	0,35	-2%	13,16
a9	0,37	0,37	-1%	4,23
a10	0,25	0,29	-16%	6,33
a11	0,25	0,31	-24%	1,05
a12	0,11	0,11	0%	0,84
a13	0,26	0,26	0%	4,05
a14	0,51	0,50	1%	0,92
a15*	0,04	0,04	0%	1,94
a16*	0,18	0,18	0%	8,27
a17*	0,01	0,01	0%	1,34
a18*	0,24	0,24	0%	6,30
a19*	0,34	0,34	0%	2,25
a20*	0,28	0,28	0%	2,73
a21*	0,29	0,29	0%	1,46
a22*	0,16	0,16	0%	2,00
a23*	0,17	0,17	0%	2,06
a24*	0,28	0,28	0%	5,54
a25*	0,26	0,26	0%	2,62

Izvor: Prikaz autora prema financijskim izvještajima

* navedena poduzeća nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu u bilanci

Za koeficijent obrtaja ukupne imovine poželjno je da je što veći i najbolje ga je uspoređivati unutar iste industrije. Promatrajući koeficijent obrtaja kratkotrajne imovine i korigirani koeficijent obrtaja ukupne imovine jasno je da se korigirani koeficijent obrtaja ukupne imovine znatno povećava kod većine poduzeća, što nije dobro, te se taj negativni pomak iskazuje u tablici kao negativna, relativna promjena. Naime, relativna promjena prikazuje za

koliko se standardni pokazatelj promijenio u odnosu na korigirani pokazatelj. Primjerice, negativna relativna promjena u tablici pokazuje za koliko se posto koeficijent obrtaja ukupne imovine smanjio u odnosu na korigirani koeficijent obrtaja ukupne imovine. Na temelju navedenog može se zaključiti da revalorizacijska rezerva pogoršava koeficijent obrtaja financijske stabilnosti.

U sljedećoj tablici prikazan je utjecaj revalorizacijske rezerve na rangiranje listanih hotelskih poduzeća, na temelju pokazatelja aktivnosti.

Tablica 20. Rangiranje listanih hotelskih poduzeća prema pokazateljima aktivnosti

KOEFIČIJENT AKTIVNOSTI 2014.			
	Koeficijent obrta ukupne imovine		Koeficijent obrta kratkotrajne imovine
R. br.	KOUI	Korigirani KOUI	KOKI
1.	a7	a7	a7
2.	a14	a14	a8
3.	a9	a9	a2
4.	a8	a8	a5
5.	a19*	a1	a16*
6.	a21*	a19*	a6
7.	a24*	a11	a10
8.	a20*	a10	a18*
9.	a25*	a6	a24*
10.	a13	a21*	a1
11.	a10	a24*	a9
12.	a11	a20*	a13
13.	a6	a25*	a20*
14.	a18*	a13	a3
15.	a1	a5	a25*
16.	a5	a18*	a4
17.	a16*	a4	a19*
18.	a4	a16*	a23*
19.	a23*	a2	a22*
20.	a22*	a23*	a15*
21.	a12	a3	a21*
22.	a3	a22*	a17*
23.	a2	a12	a11
24.	a15*	a15*	a14
25.	a17*	a17*	a12

Izvor: Prikaz autora prema financijskim izvještajima

* navedena poduzeća nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu u bilanci

U odnosu korigiranih pokazatelje u odnosu na nekorigirane, može se uočiti napredak poduzeća koja imaju iskazanu revalorizacijsku rezervu. Na primjer, poduzeće a2 je napredovao s pozicije 23. na poziciju 19., a poduzeće a6 napredovao je s pozicije 13. na poziciju 16. Nasuprot tome, vidljivo je kako opada pozicija poduzeća koja nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu. Na primjer, poduzeće a25 pada s pozicije 9. na poziciju 13. te poduzeće a21 pada s pozicije 6. na poziciju 10. Ove promjene potvrđuju negativan utjecaj postupka revalorizacije na pokazatelje obrtaja ukupne imovine.

6.4. Analiza utjecaja revalorizacije na pokazatelje profitabilnosti

Pokazatelje rentabilnosti imovine i pokazatelje rentabilnosti glavnice potrebno je korigirati u nazivniku za iznos revalorizacijske rezerve. Sljedeća tablica prikazuje korigirane pokazatelje profitabilnosti i relativnu promjenu u odnosu na nekorigirane pokazatelje.

Tablica 21. Korigirani pokazatelji profitabilnosti

KOEFIČIJENT PROFITABILNOSTI 2014.							
	Bruto marža profita	Rentabilnost imovine			Rentabilnost glavnice		
Oznaka poduzeća	BMP	ROA	Korigirani ROA	Relativna promjena (%)	ROE	Korigirani ROE	Relativna promjena (%)
a1	0,09	0,02	0,03	-57%	0,00	0,01	-188%
a2	0,09	0,01	0,02	-119%	0,01	0,04	-471%
a3	-0,23	-0,02	-0,04	-66%	-0,17	0,13	177%
a4	0,14	0,02	0,03	-20%	-0,02	-0,04	-72%
a5	0,18	0,04	0,04	-19%	0,02	0,03	-34%
a6	0,23	0,06	0,07	-19%	0,05	0,06	-27%
a7	0,69	0,86	1,23	-43%	2,19	9,39	-329%
a8	0,21	0,07	0,07	-2%	0,08	-0,09	-3%
a9	0,09	0,03	0,03	-1%	0,03	0,03	-2%
a10	0,12	0,03	0,04	-16%	0,02	0,02	-29%
a11	-0,20	-0,05	-0,06	-24%	-0,07	0,09	-29%
a12	0,29	0,03	0,03	0%	0,03	0,03	-1%
a13	0,05	0,01	0,01	0%	-0,01	-0,01	0%
a14	0,35	0,18	0,18	1%	0,24	0,24	1%
a15*	-0,15	-0,01	-0,01	0%	-0,01	-0,01	0%
a16*	0,18	0,03	0,03	0%	0,00	0,00	0%
a17*	-4,50	-0,03	-0,03	0%	-0,04	-0,04	0%
a18*	0,17	0,04	0,04	0%	0,04	0,04	0%
a19*	0,06	0,02	0,02	0%	0,02	0,02	0%
a20*	0,12	0,03	0,03	0%	0,02	0,02	0%
a21*	0,20	0,06	0,06	0%	0,07	0,07	0%
a22*	-0,03	-0,01	-0,01	0%	-0,21	-0,21	0%
a23*	0,18	0,03	0,03	0%	0,05	0,05	0%
a24*	0,00	0,00	0,00	0%	-0,13	-0,13	0%
a25*	0,33	0,08	0,08	0%	0,23	0,23	0%

Izvor: Prikaz autora prema financijskim izvještajima

* navedena poduzeća nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu u bilanci

Poželjno je da navedeni pokazatelji budu što veći te bi ih trebalo uspoređivati unutar iste industrije. Kod oba pokazatelja iz tablice vidljivo je da se korigirani pokazatelji povećavaju, odnosno da se korigirana rentabilnost povećava u odnosu na nekorigiranu rentabilnost. Ta promjena nije dobra te se taj pomak iskazuje u tablici kao negativna, relativna promjena. Naime, relativna promjena prikazuje za koliko se standardni pokazatelj promijenio u odnosu

na korigirani pokazatelj. Primjerice, negativna relativna promjena u tablici pokazuje za koliko se posto povrat na imovinu (ROA) smanjio u odnosu na korigirani povrat na imovinu (korigirani ROA). Dakle, revalorizacijska rezerva smanjuje pokazatelje profitabilnosti.

U sljedećoj tablici prikazan je utjecaj revalorizacijske rezerve na rangiranje listanih hotelskih poduzeća, na temelju pokazatelja profitabilnosti.

Tablica 22. Rangiranje listanih hotelskih poduzeća prema pokazateljima profitabilnosti

KOEFIČIJENT PROFITABILNOSTI 2014.					
	Bruto marža profita	Rentabilnost imovine		Rentabilnost glavnice	
R. br.	BMP	ROA	Korigirani ROA	ROE	Korigirani ROE
1.	a7	a7	a7	a7	a7
2.	a14	a14	a14	a14	a14
3.	a25*	a25*	a25*	a25*	a25*
4.	a12	a8	a8	a8	a3
5.	a6	a21*	a6	a21*	a8
6.	a8	a6	a21*	a23*	a21*
7.	a21*	a18*	a5	a6	a6
8.	a23*	a5	a18*	a18*	a23*
9.	a5	a20*	a10	a12	a2
10.	a16*	a16*	a20*	a9	a18*
11.	a18*	a9	a16*	a5	a5
12.	a4	a23*	a9	a19*	a12
13.	a20*	a12	a23*	a20*	a9
14.	a10	a10	a12	a10	a19*
15.	a2	a4	a1	a2	a10
16.	a1	a19*	a4	a1	a20*
17.	a9	a1	a19*	a16*	a1
18.	a19*	a13	a2	a15*	a16*
19.	a13	a2	a13	a13	a15*
20.	a24*	a24*	a24*	a4	a13
21.	a22*	a22*	a22*	a17*	a4
22.	a15*	a15*	a15*	a11	a17*
23.	a11	a3	a17*	a24*	a11
24.	a3	a17*	a3	a3	a24*
25.	a17*	a11	a11	a22*	a22*

Izvor: Prikaz autora prema financijskim izvještajima

* navedena poduzeća nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu u bilanci

Ako promatramo korigirane pokazatelje u odnosu na nekorigirane, može se uočiti napredak poduzeća koja imaju iskazanu revalorizacijsku rezervu. Na primjer, poduzeće a1 (ROA) napredovao je s pozicije 14. na poziciju 10., a poduzeće a2 (ROE) napredovao je s pozicije 15. na poziciju 9. Nasuprot tome, vidljivo je kako opada pozicija poduzeća koja nemaju iskazanu revalorizacijsku rezervu. Na primjer, poduzeće a20 (ROE) pada s pozicije 13. na

poziciju 16. Ove promjene potvrđuju negativan utjecaj postupka revalorizacije na pokazatelje profitabilnosti.

7. ZAKLJUČAK

Na temelju provedene analize utjecaja revalorizacije na 25 listanih hotelskih poduzeća u Hrvatskoj može se zaključiti da je utjecaj značajan, kako na same financijske pokazatelje, tako i na rangiranje konkurenata na temelju financijskih izvještaja. Gledajući financijske pokazatelje, odvojeno po skupinama, može se reći da rezultati konvergiraju računovodstvenoj teoriji i istraživanjima. Revalorizacijska politika ne utječe na pokazatelje likvidnosti, osim na pokazatelj financijske stabilnosti za kojeg je utvrđeno da pokazuje veću stabilnost, povećanjem revalorizacijske rezerve. Nadalje, svi pokazatelji zaduženosti koji su pod utjecajem revalorizacijske politike, ukazuju da se povećanjem revalorizacijske rezerve smanjuje zaduženost i povećava sigurnost poslovanja. S druge strane, revalorizacijska politika negativno utječe i na pokazatelje aktivnosti, posebno na one koji pokazuju aktivnost dugotrajne ili ukupne imovine. Također, revalorizacijska politika negativno utječe i na pokazatelje profitabilnosti, posebno na rentabilnost imovine i na rentabilnost glavnice koji prikazuju omjer kategorije dobiti te ukupne imovine, odnosno glavnice. Tako menadžmentu ostaje da odluči hoće li na temelju poslovne politike kompanije, ili nekog drugog motiva, koristiti model fer vrijednosti i na taj način, kroz povećanje revalorizacijske rezerve, ojačati sigurnost poslovanja, nauštrb smanjenja rentabilnosti i aktivnosti. Sami korisnici financijskih izvještaja trebali bi biti svjesni potencijalnoga učinka računovodstvenih politika na financijsku sliku poduzeća i anulirati njihove učinke da bi mogli donositi kvalitetne odluke.

Ovo istraživanje ima i svojih ograničenja jer osim korištenja metoda i tehnika u ovoj analizi moguće je koristiti i druge statističko - matematičke metode i tehnike koje bi dale još kvalitetnije i preciznije rješenje ovoga problema istraživanja. Nadalje, utjecaj revalorizacije bi se mogao promatrati i kroz različite skupne pokazatelje ili sustave pokazatelja, koje bi trebalo ispravljati da bi financijski izvještaji bili usporedivi, međutim, to je moguće ostaviti za daljnja istraživanja.

8. LITERATURA

1. Bartulović, M., (2013.): Nastavni materijal - Financijska analiza, Regulatorni okvir financijskog izvještavanja, Sveučilišni odjel za stručne studije, Split, str.33., dostupno na: <https://moodle.oss.unist.hr/mod/resource/view.php?id=20378>
2. Belak V., (2006.): Profesionalno računovodstvo, Zgombić & Partneri, Zagreb
3. Belak V., (2010.): Pokazatelji uspješnosti nakon revalorizacije imovine, RRiF, br. 10/10
4. Belak V., Vudrić N., (2012.): Osnove suvremenog računovodstva, Belak excellens d.o.o., Zagreb
5. Cirkveni T., (2008.): Računovodstveni postupci revalorizacije dugotrajne imovine, RRiF, br. 7/08.
6. Cirkveni T., (2009.): Smanjenje vrijednosti revalorizirane dugotrajne materijalne imovine, RRiF, br. 3/09
7. Cirkveni T., (2013.): Računovodstvo revalorizacije nekretnina, RRiF, br. 7/13
8. Deloitte Hrvatska (2013.): „Mjerenje fer vrijednosti“, dostupno na: http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/hr/Documents/about-deloitte/hr_msfi-news-2014-06.pdf, [9.8.2016.]
9. Financijska agencija (FINA): Godišnji financijski izvještaji, dostupno na: www.fina.hr
10. Gulin, D., Perčević, H., (2013.): Financijsko računovodstvo, Izabrane teme, HZRIFD, Zagreb
11. Hendija Z., Kesar O., Bučar K., (2014.): Osnovni podaci o turizmu u svijetu i Hrvatskoj u 2014. godini, EFZG
12. Hrvatski standardni financijskoga izvještavanja (NN: 86/15), dostupno na: <http://www.osfi.hr>
13. Međunarodni standardni financijskoga izvještavanja (NN: 136/09), dostupno na: <http://www.osfi.hr>
14. Mirošević, H., (2014.): Sektorske analize – Turizam, Ekonomski institut, Zagreb, 3 (33), dostupno na: <http://www.eizg.hr/hr-HR/Sektorske-analize-o-turizmu-1324.aspx> [3.7.2016.]
15. Negovanović, N., (2008.): Procjena dugotrajne imovine po fer vrijednosti – da ili ne?, RRiF, br. 8/08,
16. Pervan, I., (2012.): Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF Plus d.o.o., Zagreb

17. Pravilnik o porezu na dobit (NN: 12/04), dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/289407.html>
18. Ramljak, B., (2011.): Računovodstvene politike – utjecaj na izgled financijskih izvještaja, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split
19. Šodan, S., (2009.): Primjena metode fer vrijednosti u vrednovanju dugotrajne nefinancijske imovine u Hrvatskoj, Računovodstveno izvještavanje u RH i harmonizacija sa zahtjevima EU, Ekonomski fakultet Split
20. Šodan, S., (2015.): Nastavni materijal - Financijska analiza poslovanja, Ekonomski fakultet, Split, P3, P4 i P5
21. Šodan, S., Aljinović Barać, Ž., Babić, Z. (2011.): Impact of Revaluation Policy Choice on Financial Performance Measures: A Multi – Criteria Approach, Global Bussines & Economics Anthology, 2 (2)
22. Štahan, M., et. al. (2014.): Računovodstvo trgovačkih društava, TEB - poslovno savjetovanje d.o.o., Zagreb
23. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., Pološki Vokić, N., (2011.): Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima, M.E.P., Zagreb
24. Zakon o računovodstvu, (NN 109/07, 54/13, 121/14), pročišćeni tekst), Zakon.hr, <http://www.zakon.hr/z/118/Zakon-o-ra%C4%8Dunovodstvu>
25. Žager, K., Žager, L., (1999.): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb

POPIS TABLICA

1. Tablica 1. Udio prihoda od inozemnoga turizma u BDP-u i izvozu usluga u Hrvatskoj, str. 4.
2. Tablica 2. Udio inozemnih noćenja u ukupnim noćenjima u Hrvatskoj, str. 5.
3. Tablica 3. Ukupna noćenja turista u Hrvatskoj prema vrsti smještajnih kapaciteta, str. 5.
4. Tablica 4. Poslovanje deset vodećih trgovačkih društava u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u 2012. i 2013. godini, str. 6.
5. Tablica 5. Temeljne pozicije bilance - obrazac GFI-POD, str. 13.
6. Tablica 6. Sastavljanje računa dobiti i gubitka, str. 14.
7. Tablica 7. Početno i naknadno mjerenje stavki dugotrajne imovine, str. 21
8. Tablica 8: Različite baze za mjerenje financijske imovine, str. 34.
9. Tablica 9. Pokazatelji likvidnosti, str. 40.
10. Tablica 10. Pokazatelji zaduženosti, str. 42.
11. Tablica 11. Pokazatelji aktivnosti, str. 43.
12. Tablica 12. Pokazatelji ekonomičnosti, str. 44.
13. Tablica 13. Pokazatelji profitabilnosti, str. 45.
14. Tablica 14. Listana hotelska poduzeća u Hrvatskoj u 2014. godini, str. 47.
15. Tablica 15. Pokazatelji likvidnosti i korigirani pokazatelji likvidnosti, str 48.
16. Tablica 16. Rangiranje listanih hotelskih poduzeća prema pokazateljima likvidnosti, str. 49.
17. Tablica 17. Korigirani pokazatelji zaduženosti, str. 50.
18. Tablica 18. Rangiranje listanih hotelskih poduzeća prema pokazateljima zaduženosti, str. 52.
19. Tablica 19. Pokazatelji aktivnosti i korigirani pokazatelji aktivnosti, str. 53.
20. Tablica 20. Rangiranje listanih hotelskih poduzeća prema pokazateljima aktivnosti, str. 54.
21. Tablica 21. Korigirani pokazatelji profitabilnosti, str. 55.
22. Tablica 22. Rangiranje listanih hotelskih poduzeća prema pokazateljima profitabilnosti, str. 56

SAŽETAK

Hotelijerstvo je najvažnija djelatnost turističkoga sektora kako na svjetskoj razini tako i u Hrvatskoj. Turizam je od ključne važnosti za gospodarstvo. Naime, turizam je nosioc hrvatskoga gospodarstava, gledajući prema udjelu u BDP-u, prihodima, zapošljavanju pa i reklamiranju same Hrvatske. Prema tome, hotelska poduzeća, koja predstavljaju temelj hrvatskoga turizma s obzirom na visoke udjele u ukupnom broju noćenja, treba razmatrati s posebnom pažnjom. Hotelijerstvo ima dosta obveznika MSFI-ija s obzirom na razvijenu djelatnost i ostale usko povezane djelatnosti. Hotelijerstvo je kapitalno – intenzivna djelatnost za koju je potrebno dobro poznavanje i vrednovanja imovine temeljene na Međunarodnim računovodstvenim standardima. Najvažniji modeli u vrednovanju imovine su model vrijednosti i model troška. Posebno značajan je model fer vrijednosti zato što prilikom naknadnoga vrednovanja imovine može stvoriti revalorizacijske rezerve u kapitalu bilance. Kao takav utječe i na financijske pokazatelje, posebno one koje se temelje na podacima iz bilance. Korisnici financijskih izvještaja hotelskih poduzeća moraju paziti prilikom donošenja poslovnih investicijskih odluka bez obzira na motive menadžmenta za izbor korištenja metode fer vrijednosti. Stoga se zanimljivim smatra provesti analizu utjecaja revalorizacije na financijske pokazatelje listanih hotelskih poduzeća u Hrvatskoj. Određeni financijski pokazatelji su korigirani za iznos revalorizacijske rezerve i uspoređuju se s klasičnim pokazateljima, te se u nastavku razmatra njihov odnos s konkurencijom. Utvrđeno je da revalorizacijske rezerve imaju značajan utjecaj na financijske pokazatelje koji se prvenstveno manifestiraju u poboljšanju pokazatelja sigurnosti i smanjenju pokazatelja rentabilnosti, odnosno uspješnosti.

SUMMARY

The hotel industry is the most important activity of the tourism sector on the global level as well as in Croatia. Tourism is crucial to the economy. In fact, tourism is the carrier of the Croatian economy, from point of GDP, income, employment and even advertisement for Croatia. Therefore, hotel companies, which are the foundation of Croatian tourism due to the high proportion of total number of overnights, should be considered with special focus. The hotel industry has a lot of obligors which are compliant with IFRS with respect to the developed activities and other closely related activities. The hotel industry is a capital - intensive activity that requires good knowledge and valuation of assets based on the

International Accounting Standards. The most important models in the valuation are the fair value model and cost model. Particularly significant is the fair value model because subsequent valuation of assets can create revaluation reserves in equity. As such, affects the financial indicators, especially those based on data from the balance. The users of financial statements hotel companies must be careful when making business investment decisions, regardless of the motives of management for the choice of using the fair value method. It is therefore interesting to carry out analysis of the impact of the revaluation on financial indicators for listed hotel companies in Croatia. Certain financial indicators are adjusted for the amount of the revaluation reserve and are compared with the classic indicators, and further discusses their relationship with the competition. It is concluded that revaluation reserves have a significant impact on the financial indicators that are primarily manifested in the improvement of safety indicators, and decrease of indicators of profitability or effectiveness.